

*LIETUVOS
SUAUGUSIŲJŲ
ŠVIETIMO
ASOCIACIJOS
PERIODINIS
LEIDINYS*

2001 metų liepa–gruodis

S A V I Š V I E T A

Lietuvos suaugusiųjų
švietimo asociacijos
leidykla

S A V I Š V I E T A

Vilnius 2001

Sudarė
Vilija Lukošūnienė

Iliustracijų autorė
Živilė Šimėnienė

Leidinį remia Šiaurės šalių liaudies akademija
(Nordens Folkliga akademi)

TURINYS

Įžangos žodis | 5

I. NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS
LIETUVOJE VAKAR, ŠIANDIEN, RYTOJ

Didieji lūkesčiai | 7

A. Kučikas

Lietuvos nevyriausybinių sektoriaus
dimensijos | 15

V. Ilgius

Projektas *Nevyriausybinių organizacijų*
lyderių ugdymas | 22

R. Vilimienė

Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių
bendradarbiavimo principai | 27

R. Laiconienė

Kodėl principai? | 32

A. M. Juozaitis

II. KAIP GIMSTA BENDRADARBIAVIMAS

ALYTUS. Mokomės bendradarbiauti | 36

DRUSKININKAI. Bendradarbiavimas kuriant
abilitacijos centrą Druskininkuose | 44

KAIŠIADORYS. Suteik žinių ir savimi
pasirūpinsiu pats | 47

KELMĖ. Nevyriausybinių organizacijų
ir savivaldybės bendradarbiavimas
Kelmės rajone | 50

TELŠIAI. Dialogo tiltas | 53

savišvieta

I Ž A N G A

2001-ųjų metų antrajame *Savišvietos* numeryje rašoma apie Lietuvos nevyriausybinių organizacijų ir projekto „Nevyriausybinių organizacijų lyderių ugdymas“, kurį vykdo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija (LSŠA) bei Šiaurės šalių liaudies akademija (NFA) *pokyčius*.

Apie Lietuvos trečiojo sektoriaus *pokyčius* per pastarąjį dešimtmetį. Juos analizuoja Socialinės etikos instituto konsultantas Arūnas Kučikas straipsnyje „Didieji lūkesčiai“ bei Nevvyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro direktorius Vaidotas Ilgius straipsnyje „Lietuvos nevyriausybinių sektoriaus dimensijos“.

Apie projekto „Nevvyriausybinių organizacijų lyderių ugdymas“ *pokyčius*. Jį nuo 1996 metų vykdo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija kartu su Šiaurės šalių liaudies akademija bei kolegomis iš Latvijos ir Estijos. Kaip vystėsi projektas, kaip plėtėsi jo geografija ir kito turinys, kokie rezultatai pasiekti – apie tai rašo LSŠA valdybos pirmininkė, projekto vadovė Roma Vilimienė.

Apie nevyriausybinių organizacijų strategijos ir veiklos *pokyčius*, siekiant bendradarbiavimo su savivaldybėmis. Prielaidos pokyčiams buvo kuriamos visus šešerius metus, kol vyko projektas. 2001-ųjų metų projekto renginiai parodė, kad bendradarbiavimas tarp NVO ir savivaldybių yra įmanomas ir būtinas. Kodėl jo reikia, kokiais principais jis turi būti grindžiamas, rašo projekto konsultantas Aurimas M. Juozaitis.

Apie savivaldybių požiūrio į nevyriausybines organizacijas *pokyčius*, vis labiau pripažįstant jas ne konkurentais, o socialiniais partneriais, galinčiais padėti spręsti visuomenės problemas. Šis požiūris atsispindi Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovės, Vilniaus miesto savivaldybės socialinės paramos centro direktorės pavaduotojos Rasos Laiconienės

straipsnyje „Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės bendradarbiavimo principai“.

Antroje leidinio dalyje nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių atstovų komandos iš penkių Lietuvos rajonų pristato pirmuosius konkrečius bendradarbiavimo žingsnius – bendrų projektų, galinčių padėti išspręsti bent vieną vietos problemą, idėjas.

Apie pokyčius buvo kalbama 2001-ųjų metų gruodžio mėnesio 13 dieną LSSA organizuotoje konferencijoje „Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas“. Jos medžiaga remiantis sudarytas šis *Savišvietos* numeris.

I. NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS LIETUVOJE VAKAR, ŠIANDIEN, RYTOJ

*Kuo lengviau pasiekiamas
tikslas, tuo mažiau jo siekiama.*

PINIJUS JAUNESNYŠIS

Didieji lūkesčiai

ARŪNAS KUČIKAS

Socialinės etikos instituto konsultantas

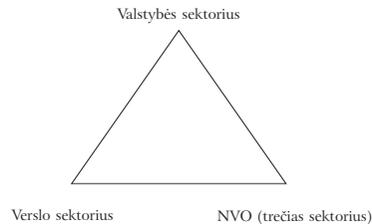
Modernėdama Lietuva išgyvena gilių socialinių ir kultūrinių permainų, virstančių krizėmis, laikotarpi. Kad gyvenimas taptų normaliu, nepakanka garsiai pareikšto noro būti priimtiems į Europos Sąjungą ir NATO, reikia dar įvykdyti esmines reformas šalies teisinėje, administracinėje, ūkinėje ir kitose srityse. Akivaizdu, kad didžiausią nerimą ir neapibrėžtumą kelia valstybėje ir visuomenėje vykstantis decentralizacijos procesas, valstybės valdžios bei dviejų neseniai atsiradusių, pelno bei piliečių iniciatyvos sektorių galių ir atsakomybės persikirstymas.

Ko mes siekiame?

Kiekviena demokratinė visuomenė savo gerovę ir plėtrą grindžia trijų banginių principu. Tai:

- a) laisvoji rinka, kuriai atstovauja verslo sektorius,
- b) demokratiškai išrinkta valdžia, kurios atstovai yra parlamentariai ir vykdomosios valdžios institucijų ir įstaigų darbuotojai,

c) savanoriškos piliečių institucijos. Pastarojoje dalyje, kuri nesaisto savęs su naudos sau siekimu, sutinkame nevyriausybines organizacijas.

Tarptautinėje kalboje tapo priimta nevyriausybines organizacijas vadinti *trečiuoju sektoriumi*. Pirmasis ir antrasis sektoriai, tai valstybės valdžia ir verslo organizacijos, siekiančios pelno sau. Pelno nesiekiančios organizacijos – tai privačios įregistruotos grupės, nesiekiančios pelno ir nepavaldžios valstybės struktūroms, – yra trečiasis šio visuomenę vaizduojančio trikampio kampas. Nevyriausybiniams organizacijoms būdinga:

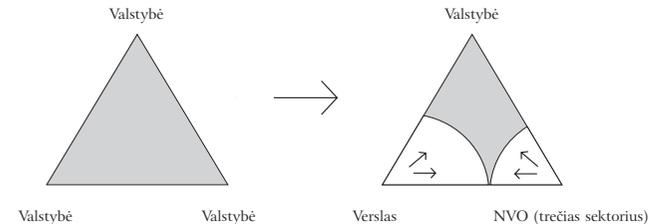
- Telkti piliečius į asociacijas, skatinti juos prisiimti asmeninę ir bendruomeninę atsakomybę už savo, artimiausios aplinkos bei visuomenės reikalus.
- efektyviai, kokybiškai ir su mažesnėmis nei valdžios institucijų sąnaudomis spręsti problemas bei teikti kvalifikuotas paslaugas.
- nuolat atstovauti savo narių ir visuomenės grupių interesams, daryti įtaką valdžios sprendimams.

Šiuolaikinė visuomenė, vaizduojama kaip trikampis, kurio kampai būtų vienas su kitu susiję sektoriai, kurie bendradarbiaudami atlieka savąsias užduotis. Tai patvirtina logika ir patirtis modernių valstybių, kuriose šis bendradarbiavimas yra sena istorija, taip pat ir nuolat analizuojamas reiškinys.

Ką paveldėjome?

Norint sėkmingiau reformuoti valstybės ir visuomenės struktūras bei kuo greičiau sukurti vakarietišką visuomenę, būtina atsigręžti atgal ir aptarti prieš gerą dešimtmetį atmetą sistemą, kurios įtaka vis dar stipriai veikia mūsų mąstymą ir veiklą.

Remdamiesi trijų sektorių struktūra ir taikydami ją tarybinės visuomenės modeliui, galime daryti tam tikras išvagas.

- Sovietinėje visuomenėje aiškiai dominavo valstybės valdžios sektorius, visas viešasis gyvenimas buvo režimo reglamentuojamas, paliekant individui ar individų grupei tik ribotą savarankiškos veiklos laisvę ir tai tik tada, jei tokia veikla nekėlė kritiškų klausimų sistemos veikimo atžvilgiu.
- Ūkio augimą lėmė planavimas, o produktų ir paslaugų kiekybę ir kokybę turėjo užtikrinti valstybės, o ne rinkos sąlygomis veikiančios įmonės. Privati iniciatyva siekiant asmeninio pelno buvo netoleruojama. Darbo vietų kūrimas buvo ne tiek priemonė, kiek tikslas pats savaime.
- Trečiasis sektorius buvo suprantamas kaip „valdžios rankų prailginimas“. Visuomeninės organizacijos veikė daugiausiai kultūros ir sporto srityse, profsąjungos, kūrybinės bendrijos, vaikų ir jaunimo organizacijos (pionieriai ir komjaunimas) telkusios žmones, organizavusios laisvalaikio užimtumą, siekė pagrindinio tikslo – ugdyti tarybinę pilietį. Šias organizacijas steigė, kontroliavo ir finansavo valstybės valdžia.

Suprantama, kad išsamesniam sovietinės sistemos aptarimui reiktų skirti kur kas daugiau laiko ir vietos. Čia apsiribojome tik keletu aspektų, kurie ilgainiui išryškėjo kaip totalitarinių sistemų visuomenėms būdingos ydos, tai ir privačios iniciatyvos, kūrybiškumo ir laisvai prisiimtoms atsakomybės už save ir visuomenę stoka, ir net sąmoningas savarankiškos individų raiškos viešojo gyvenimo erdvėje slopinimas.

Valdymo decentralizavimas dalijantis atsakomybe su piliečiais už bendruosius reikalus

Devinto dešimtmečio pabaigoje, ypač Sąjūdžio metu nusiritusi pilietinių iniciatyvų banga, sujudino daugelį žmonių, sutelkė juos bendram tikslui ir aktyviai veiklai, stipriai sudrebindama oficialiosios, primestos valdžios dominavimą. Tačiau atsikračius komunistų valdymo ir pradėjus savarankiškai spręsti visos šalies ir vietos bendruomenių reikalus paaiškėjo, kad, surengus laisvus rinkimus ir išsirinkus savo valdžią, viešasis administravimas iš karto nepagerėjo, o socialinė įtampa vis augo. Aptardami mus dominančius aspektus pastebėsime, kad:

- a) naujoji krašto valdžia, kaip ir visa visuomenė, turėjo romantišką, šiek tiek naivoką ateities viziją, ypač stokojo priimtų sprendimų įgyvendinimo patirties. Iškilus didesniems nesutarimams, griebdavosi išmokytų situacijos valdymo būdų: pasinaudojant turima valdžia, šalinti iš viešojo veikimo nepanašius į save. Valdžios sektorius po trumpalaikio atsivėrimo piliečių įtakai atitrūko ir nutolo nuo savo rinkėjų;
- b) kita vertus, politikai, siekdami sumažinti valstybės atsakomybę ir perleisti ūkio sektorių privačiai iniciatyvai, pradėjo valstybės turto privatizaciją. Iniciatyvūs verslininkai netruko atsiliepti ir konkuruodami leistiniais bei neleistiniais būdais, didino pelno sektoriaus teritoriją, plėtojo laisvą rinką;
- c) ženklūs pasikeitimai įvyko visuomeninės veiklos sektoriuje: pirmiausia išnyko labiausiai su buvusia ideologija susijusios organizacijos, tokios kaip pionieriai ir komjaunimas. Stiprius sukrėtimus patyrė profsąjungos, kūrybinės sąjungos, kurioms reikėjo surasti savo vaidmenį pasikeitusioje situacijoje. Siaučiant privatizacijos procesams, sunyko buvusios pionierių stovyklos, poilsio namai, buvo uždaryta privatizuotų gamyklų kultūros ir sporto centrai, visiškai sumenko buvusių kolūkių kultūros namai, bibliotekos. Nors tuo pat metu atsikūrė prieškarinio Lietuvoje veikusios organizacijos ir steigėsi tarptautinių organizacijų skyriai, kilo naujos iniciatyvos, ėmė laisvai reikštis tikėjimo bendruomenės, tačiau visuomeniniame sektoriuje siautė chaosas, konkurencija ir siekis pažinčių valdžioje dėka užsitikrinti finansinę paramą veiklai.

Valstybės valdžia pusiau sąmoningai siekė sumažinti savo įtaką viešajame gyvenime ir užleisti vietą privačiai iniciatyvai, atsitraukti iš individo ir bendruomenės aplinkos, suteikiant pastariesiems galimybę prisiimti atsakomybę ir patiems ar su valdžios institucijomis drauge ieškoti išeities iš aštrėjančių problemų rato.

Tačiau jei žmonių, norinčių pasinaudoti iniciatyvos laisve ir galimybėmis uždirbti, pelno sektoriuje nereikėjo ilgai įkalbinėti, ypač tai pasakytina apie jaunąją kartą, tai pilietinis sektorius gana greitai susidūrė su dideliais sunkumais. Visų pirma, įtvirtinus valstybinę nepriklausomybę, pasirodė, kad dauguma piliečių nėra pajėgūs „pakelti“ tiek daug laisvės. Susilpnėjusi valdžios įtaka ir beveik dingęs socialinis saugumas sukėlė nusivylimą, panišką baimę ir net agresiją. Pasijutę apleisti, žmonės bandė užsitikrinti nors vis labiau mažėjančią, bet įprastą valdžios paramą, nesumodami kaip pasirūpinti bent pačiais paprasčiausiais savo poreikiais (pvz., laisvalaikio organizavimu, kaimynystės stiprinimu, pagalba patekusiam į bėdą, pasidalijimu patirtimi ir informacija). Kita vertus, norint imtis iniciatyvos, reikia turėti dalyvavimo viešajame gyvenime, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių, šiek tiek lėšų (susirinkimams, informacijos perdavimui, veiklos koordinavimui ir t.t.) ir pakankamai laisvo laiko.

Paaiškėjo, kad piliečių aktyvumui ir atsakomybei paskatinti neužtenka vien tik jiems netrukdyti, bet būtinos ilgalaikės sutelktos pastangos, papildomos investicijos ir lanksčios, piliečių pasitikėjimą ugdančios bei juos bendrai veiklai sutelkiančios nevyriausybines organizacijos, suteikiančios galimybę piliečiams paties pasirūpinti savo reikalais.

Ne vien pelno, bet ir pilietinio sektoriaus stiprinimas, palankių sąlygų nevyriausybinių organizacijų veiklai sudarymas ir bendradarbiavimas su jomis, leistų valstybei decentralizuoti valdymą ir sumažinti jo išlaidas, pasidalinti su visuomene socialinės atsakomybės našta, greičiau bei sėkmingiau sukurti vakarietišką, demokratinę visuomenę.

Subsidiarumas – moralinės tvarkos pagrindas

Visuomenės modernizavimo procese pastebimi neapibrėžti ir dažnai net priešiški santykiai tarp tradicinių valdžios institucijų ir viešąją veiklą pradėjusių nevyriausybinių organizacijų. Reikia aiškiau suvokti ir pagrįsti skirtingų sektorių institucijų bendradarbiavimo prasme: kodėl ir kaip

tradicinės valdžios institucijoms dalytis atsakomybe su piliečių iniciatyvomis, kad būtų užtikrintas visuomenei reikalingo socialinio saugumo bei teikiamų paslaugų minimumas. Stebuklingų receptų nėra, todėl prasminga kalbėti apie principus.

Modernios visuomenės jau seniai įgyvendino ir toliau stiprina aksioma tapusį teiginį, kad labiausiai asmenį formuoja artima aplinka, kurioje asmuo gimsta, bręsta, įgyja bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių, įgauja pirmąją gyvenimišką patirtį, ugdomi pagrindines vertybes. Taip yra todėl, kad artimą aplinką asmuo gali pats įtakoti ir keisti, o kas svarbiausia – gana greitai matyti savo veiklos rezultatus. Tai stiprina asmenų ir grupių motyvaciją veikti, suteikia pasitikėjimo savimi ir kitais, leidžia mokytis iš patirties, vis labiau pažįstant autentišką tikrovę, jos tobulinimo galimybes bei tų galimybių ribas. Visi suminėti veiksniai veda į vieną tikslą – atsakomybės už save ir savo aplinką (šeimą, bendruomenę) prisiėmimą.

Teisingesnį skirtingos galios struktūrų atsakomybės pasidalinimą apibrėžia subsidarumo principas, kuris teigia individo ar pirminių socialinių darinių (šėimos, bendruomenės, savivaldybės ir t.t.) pirmumą prieš didesnius ir galingesnius darinius prisiimant atsakomybę ir sprendžiant problemas. Paprasčiau tariant, visi klausimai, kuriuos gali išspręsti atskiras individas ar individų grupė, turi būti palikti jų atsakomybei. Bet koks stipresnės institucijos įsikišimas sąlygoja individo ar individų grupės pareigos ir atsakomybės, bei atsiradusios motyvacijos veikti sumažėjimą. Subsidarumo principas taip pat įpareigoja stipresnę instituciją, mūsų atveju, valdžios struktūras, teikti pagalbą individui ar grupei, jei ši nėra pajėgi pati susidoroti su jai tekusiomis užduotimis. Pagalba yra teiktina tik tikslingai stiprinant individą ar pirminę instituciją savarankiškai veiklai, kad ji „atsistotų ant kojų“, o ne „prijaukinant“ pagalbos gavėjus prie pagalbos teikėjų.

Subsidarumo principo suvokimas ir įgyvendinimas gali veiksmingai prisidėti prie greitesnės mūsų valstybės ir visuomenės modernizacijos, decentralizacijos, kitaip sakant, atsakomybės už bendruosius reikalus tarp valdžios ir bendruomenės pasidalinimo. Svarbu pažymėti, kad subsidarumo principu įgyvendinami decentralizacijos procesai gali duoti teigiamų rezultatų. Kad būtų išvengta destruktivaus socialinio nesaugumo jausmo, o individai ir bendruomenės motyvuotos reformoms, svarbu siekti

skirtingų dydžių institucijų (seniūnijų, savivaldybių, vyriausybės) ir skirtingos prigimties organizacijų (nevyriausybinių organizacijų, religinių bendrijų) bendradarbiavimo.

Modernizacijos procese kylančios problemos

Jau dabar galime įvertinti pirmąją valdžios institucijų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo patirtį. Nevyriausybinių organizacijų laikysenai būdinga:

- per didelis savo vaidmens ir galimybių sureikšminimas bei jėgų pervertinimas;
- skubėjimas prisitaikyti prie finansinę paramą teikiančių institucijų prioritetų;
- valios veikti pagal savo pašaukimą stoka, vedanti į ribotumą ir stagnaciją;
- organizacijų bendradarbiavimui reikalingos motyvacijos ir supratimo stoka;
- nevyriausybinių sektoriaus analitikų bei profesionalų stygius.

Valstybės sektoriui būdinga:

- per didelis noras nevyriausybinių organizacijų rankomis išspręsti sudėtingas socialines problemas;
- neadekvatus rezultatų kiekybės ir kokybės atžvilgiu reikalavimai;
- nelankstumas bendradarbiaujant su nevyriausybėmis organizacijomis, pavojingas abipusis susisaistymas bei paramos teikimo tolydumo stygius;
- nepakankamas partnerių įtraukimas į veiklos ir paslaugų planavimo ir sprendimų priėmimo procesą, nesugebėjimas identifikuoti atitinkamoje srityje pilietiniam sektoriui atstovaujancias organizacijas ar jų junginius.

Rezultatyvus galių ir atsakomybių per(si)skirstymas, valstybės ir pilietinio sektorių bendradarbiavimo gerinimas, o taip pat ir socialinio saugumo bei kokybiškų paslaugų bendruomenei užtikrinimas, galimas tik nuolatinės partnerių (sektorių) komunikacijos kontekste. Tam reikalingos bendravimą ir bendradarbiavimą užtikrinančios struktūros, pagrįstos aiškiais principais ir abipusiais įsipareigojimais, o taip pat aiškiai api-

brėžtos informacijos mainų, konsultavimosi ir finansinės paramos teikimo procedūros. Blietika tikėtis, kad šiuo metu diskutuojamas Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymo projektas ženkliai sustiprins viešojo ir pilietinio sektorių bendradarbiavimą ir pagreitins Lietuvos visuomenės modernizaciją bei kokybišką socialinės atsakomybės per(si)skirstymą.

Autoriui sutikus, straipsnis perspausdintas iš leidinio „Savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų partnerystė“. Išleido Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras. 2001 m., Vilnius.

Lietuvos nevyriausybinų organizacijų sektoriaus dimensijos

VAIDOTAS ILGIUS

Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centro direktorius

Norėčiau su Jumis pasidalinti informacija ir mintimis apie šiandieninę trečiojo sektoriaus padėtį. Pirmiausia apžvelgsiu naujausius Lietuvos nevyriausybinų organizacijų sektoriaus kiekybinius duomenis, remdamasis kolegės Vaidos Jasukaitytės atlikto tyrimo išvadomis.

Antra, norėčiau pateikti Statistikos departamento duomenis apie labdarą ir paramą ir pakomentuoti, kokios sąlygos yra susidariusios filantropijai.

Apžvelgdamas šias dvi svarbiausias NVO sektoriaus dimensijas, komentarus kartkartėmis pailiuosiu šiuo metu sparčiai besikeičiančio trečiojo sektoriaus teisinėmis ir politinėmis aktualijomis.

Vykdydamas JAV tarptautinės plėtros agentūros remtą projektą, Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras atliko Lietuvos ne pelno sektoriaus tyrimą. Vienas iš projekto rezultatų buvo 2000 m. sausio 28 d. įkurta Lietuvos nevyriausybinų organizacijų koalicija už filantropiją. Vienas iš svarbiausių koalicijos tikslų – teisiškai įtvirtinti 1996–2000 m. Vyriausybės programinę nuostatą, kad Lietuvos piliečiai,

mokėdami fizinių asmenų mokesť, galėtų savo nuožiūra dedikuoti iki 2 % jo sumos kaip paramą labdarinai organizacijai arba religinei bendrijai. Tokia nuostata buvo įtraukta į Gyventojų pajamų mokesčio ir turto deklaravimo įstatymo projektą. Pagal vėliausią projekto formuluotę, gyventojai galės dalimi savo pajamų mokesčio lėšų remti visas organizacijas, kurios pagal naująjį Labdaros ir paramos įstatymą galės gauti paramą – biudžetines įstaigas ir ne pelno organizacijas.

Natūralu, kad kalbant apie tokią ne pelno sektoriaus galimybę, politikams kilo klausimų, kas tie paramos gavėjai, kiek jų yra, koks jų vaidmuo visuomenėje ir šalies ekonomikoje, ar verta skirti jiems biudžeto lėšų, jei taip – kodėl. Paaiškėjo, kad iki šiol Lietuvoje niekas nemėgino išsamiai išnagrinėti ne pelno sektoriaus, jo struktūros, apimties, veiklos ir kitų ypatybių.

Siekdamas aukščiau išvardytų tikslų, 2000 metais Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras įsigijo LR Statistikos departamento Ūkio subjektų registro duomenis apie visas Lietuvos Respublikoje veikiančias organizacijas, atstovaujančias penkiems teisiniams tipams. Šių duomenų analizė ir sudarė tyrimo pagrindą.

Pateiksiu svarbiausius šio tyrimo rezultatus:

- 2000 metų balandžio mėnesio duomenimis, ne pelno sektoriui priklausančių organizacijų buvo 9629. Iš jų 7075 organizacijos laikytinos nevyriausybiniomis.

Palyginus šiuos duomenis su anksčiau mūsų turėtais, galima drąsiai teigti, kad nevyriausybinių organizacijų sektorius nors pamažu, bet tolydžiai auga.

- Vyraujanti teisinė forma ne pelno sektoriuje – visuomeninė organizacija – 62 %.

Antroji pagal dydį grupė yra viešosios įstaigos, sudarančios 17 % visų ne pelno organizacijų. Trečioji – religinės bendrijos ir bendruomenės (11 %), galiausiai labdaros ir paramos fondai (6 %) bei asociacijos (4 %)

Tikrai veikia 58 % visų tirtų organizacijų; 73 % visuomeninių organizacijų gyvybingumas nekelia abejonių; mažiau nei penktadalis įregistruotų organizacijų yra visiškai neveikiančios. Neveikia net trečdalis registruotų labdaros ir paramos fondų, o viešųjų įstaigų neveikia labai nedaug – tik 6 %.

Mano galva, šie skaičiai akivaizdžiai iliustruoja tai, ką ne vienus metus sakėme valdžios atstovams – visuomeninių organizacijų ir viešųjų įstaigų teisinis režimas daug palankesnis nei kitų ne pelno subjektų, kadangi joms tik minimaliai suvaržyta teisė verstis ekonomine veikla. Dėl to daugiau šių rūšių organizacijų ir registruojasi, ir išlieka veiklios.

Nevyriausybinių organizacijų pasiskirstymas pagal sektorius

- Gausiausios yra medžiotojų ir žvejų organizacijos, antroje vietoje – organizacijos, kurių veikla susijusi su jaunimu ir vaikais. Skirstant visuomenines organizacijas pagal socialines grupes, paminėtinos ir gausios moterų organizacijos.
- Sporto organizacijos dominuoja skirstant organizacijas pagal veiklos sektorius, antroje vietoje yra kultūros visuomeninės organizacijos.

Šis rodiklis visiškai tiksliai atitinka Johnso Hopkinso universiteto tyrimus – būtent šių sričių ne pelno organizacijos dominuoja Vidurio ir Rytų Europos valstybėse, tuo tarpu kituose regionuose vyrauja sveikatos ar švietimo sektoriai.

- Asociacijos dažniausiai vienija tos pačios srities įmones.
- Daugiausia fondų savo veiklą sieja su vaikais, antri pagal gausumą – kultūros fondai.

Regioninis aspektas

Galima pažymėti, kad yra tendencija mažiau organizacijų registruoti nacionaliniame lygmenyje ir vis daugiau jų registruojama vietos lygmenyje.

Vilniaus savivaldybėje yra įregistruotos 1 786 organizacijos (tai sudaro 48 % visų miestų savivaldybėse įregistruotų organizacijų). Įdomu, kad Vilniuje neįregistruotas nė vienas labdaros ir paramos fondas.

Kauno miestas yra antrasis pagal įregistruojamų organizacijų skaičių, bet jų beveik tris kartus mažiau negu Vilniuje.

Kituose miestuose įregistruota daug mažiau organizacijų.

Iš rajonų savivaldybių pirmąją Šilutės rajono savivaldybę, kurioje įregistruotos 132 organizacijos (arba 5 % visų rajonuose įregistruotų ne pelno organizacijų). Mažiausiai – 12 organizacijų – įregistruota Tauragės rajone. Raseinių rajone įregistruota 17 organizacijų.

Darbas

- Tik trečdalis organizacijų sukuria nors vieną mokamą darbo vietą.

Tai reiškia, kad didžiosios daugumos nevyriausybinių organizacijų veikla paremta savanorišku darbu. Paradoksalu, tačiau daugiau nei pusė fondų ir asociacijų nesilaiko įsakmaus įstatymų reikalavimo darbo sutartimi samdyti direktorių ir buhalterį. Tad tos organizacijos, kurias Sodra ar Darbo inspekcija gąsdina bausti už šį tariamą nusižengimą, tegu nepamiršta šių skaičių.

Nėra nė vieno etatinio darbuotojo

Visuomeninės organizacijos	74 %
Labdaros ir paramos fondai	64 %
Viešosios įstaigos	20 %
Asociacijos	50 %
Religinės organizacijos	71 %

- Turimais duomenimis, ne pelno sektorius sukuria 15 272 darbo vietas, arba 0,93 % visų Lietuvos darbo vietų. Iš jų nevyriausybinių organizacijos sukuria 9629 darbo vietas arba 0,58 % visų darbo vietų Lietuvoje.

Šie skaičiai gana panašūs į kitų Vidurio ir Rytų Europos valstybių duomenis – 1995 m. Vidurio Europoje ne pelno sektoriuje dirbo 1/3 % visos darbo jėgos (atmetus žemės ūkį, turėkime omenyje, kad Lietuvos žemės ūkyje dirba nemažai žmonių, o savo tyrime to mes nepaisėme). Slovakiijoje tuo metu ne pelno sektoriuje buvo užimta 0,9 % darbo jėgos, Rumunijoje – 0,3 %.

Remiantis Johnso Hopkinso universiteto tyrimų metodika ir turimais duomenis, apytikriai galima spėti, kad savanorių skaičius turėtų būti apie 50 000, arba 3 procentai.

- Daugiausiai darbo vietų sukuriama viešosiose įstaigose. Tai natūralu, kadangi šių organizacijų tikslai yra paslaugų teikimas ir ekonominė veikla.

Gaila, kad neturėjome jokių sąlygų apskaičiuoti, kiek procentų bendro nacionalinio produkto sukuria mūsų ne pelno sektoriaus. Tačiau spėju, kad lygindami save net ir su Vidurio ir Rytų Europos šalimis būtume atsilikę nuo jų. JAV ekspertų manymu, ne pelno organizacijų ekonomi-

nės veiklos suvaržymais Lietuvą lenkia tik Albanija. O juk pasaulio vidurkis rodo, kad net 47 % visų ne pelno organizacijų gaunamų lėšų yra uždirbtos lėšos arba narių mokesčiai, ir tik 11 % – privati parama.

Jeigu jus prašėkome šia tema, tai pateiksiu keletą skaičių apie piniginę paramą.

- Per 2000 m. I pusmetį Lietuva gavo 132 milijonus 126 tūkstančius 900 litų labdaros ir paramos, iš jų 29 milijonus 190 tūkstančių – pinigais. Iš užsienio šalių gauta 84% paramos.
- Per 1999 metus Lietuva gavo 192 mln. 425 tūkst. Lt paramos, iš jų 58 245,900 Lt – pinigais. Užsienio parama sudarė 74,9 % visos gautos sumos.
- 1998 metų rodikliai nedaug skyrėsi nuo 1999 metų, tik finansinės paramos buvo gauta beveik 9 milijonais mažiau.

Lyginant šiuos skaičius galima teigti, kad paramos gaunama vis daugiau, o ir iš užsienio gaunamos paramos nemažėjo.

Kitu aspektu žiūrint, vaizdas kitoks – 2000 m. I pusmetį iš užsienio gautos paramos ne pelno organizacijoms teko tik 32,9 %, tuo tarpu iš Lietuvos subjektų – net 73,8 %. 1999 metais ne pelno organizacijoms skirta 44,4 %, užsienio paramos Lietuvos paramos pasiskirstymas praktiškai liko toks pats. Tuo tarpu 1998 metais rodikliai panašesni į 2000-ųjų.

Taigi šie duomenys turėtų liudyti, kad užsienio parama tenka pirmiausia valstybiniam sektoriui, o Lietuvos rėmėjai labiausiai remia mus – nevyriausybinės organizacijos.

Pastaroji žinia gali pasirodyti ypač džiugi – tai kontrargumentas tiems, kurie sako, kad Labdaros ir paramos įstatymas neveikia ar nėra filantropijos tradicijos. Ne pelno sektorius nuo to kenčia palyginus mažiausiai.

Lyginant užsienio ir Lietuvos paramos absoliučias vertes matyti, kad – 2000 m. I pusmetį iš užsienio gavome beveik 12,5 mln. litų, o iš Lietuvos rėmėjų – 13,2 mln. litų, 1999 metais – 19,6 mln. ir 30,2 mln., o 1998 metais – atitinkamai 12,1 mln. ir 31 mln. litų.

Atrodo, galime kalbėti apie Lietuvos rėmėjų laipsnišką mažėjimą ne pelno organizacijoms net absoliučiai didėjant gaunamai paramai.

Interpretuoti šiuos duomenis sudėtinga, detaliai neišskaidžius, kokia labadara ar parama patenka į Statistikos departamento duomenis – ar įtraukti ministerijų skirstyti asignavimai, PHARE, Georg'o Soroso teikiamos lėšos ir panašiai. Juk pagal senąją Labdaros ir paramos įstatymo versiją parama neturėtų būti laikomi grantai, kurių panaudojimui davėjas kėlė įstatyme nenumatytas sąlygas – prievolės atsiskaityti, gražinti nepanaudotas lėšas ir t.t.

Galima būtų įžiūrėti ekonominio sąstingio įtaką. Taip pat abejonių nekelti Lietuvos pasiryžimo siekti narystės Europos Sąjungoje padariniai – ES nusprendė finansuoti tik tas problemas, kurios Lietuvos valstybei (t.y. valdžios institucijoms) trukdo patekti į Sąjungą, kiti rėmėjai ėmė laipsniškai trauktis, motyvuodami tuo, kad Lietuva matyt jau pakankamai išsivystė, jei siekia narystės ES.

Žinodami tokias tendencijas, turime daryti atitinkamas išvadas:

1. Nebegriš tos dienos, kai Phare ar JAV rėmėjai rėmė platų NVO veiklos spektrą. Jeigu užsienio paramos toliau ir nemažės, tai likusi nevyriausybinėms organizacijoms bus dalinama specifiniams tikslams ir didesnėmis sumomis, todėl vidutinei organizacijai reikia nustoti žvalgytis Vakarų link arba ieškoti jautresnių perėjimo situacijai rėmėjų Vakaruose, ypač privačių fondų.
2. Lietuvoje filantropijos tradicijos yra, iš Lietuvos gauname ne mažiau paramos nei iš Vakarų, tereikia drąsiau ir profesionaliau prašyti paramos iš mūsų įmonių ir uždirbančių asmenų. Lietuvos įmonės pinigais teikia 76,2% visos savo paramos. Ekonomika anksčiau ar vėliau atsigaus, todėl daugėti turėtų ne tik naujų automobilių ar parduotuvių, bet ir filantropų. Naujasis Labdaros ir paramos įstatymas magiškai nepagausins paramos kiekio, tačiau akivaizdu, kad jis sudaro paprastesnes sąlygas paramai duoti ir gauti. Būtent biurokratinių barjerų nykimas turėtų daryti įtaką paramos gausėjimui – bus daugiau duodančių, tegul ir po mažiau. Šiuo aspektu ypač svarbu, kad būtų gausinamos adekvačios filantropų skatinimo priemonės. Viena jų galėtų būti leidimas fizinių asmenų paja-

mų mokesčio mokėtojams savo nuožiūra skirti iki 2 % savo sumokėto mokesčio ne pelno organizacijų labui. Svarstyтина galimybė ne pelno sektoriaus projektų rėmimui atiduoti mokesčius, surenkamus iš azartinių lošimų ir pan.

3. Būtina siekti, kad valstybė ir savivaldybės perimtų ne pelno organizatorių rėmėjo funkcijas, skatindamos bendruomenines iniciatyvas, skirdamos programinį finansavimą, taip leisdamos ne pelno organizacijoms kartu su biudžetinėmis institucijomis dalintis lėšomis, skirtomis įvairių visuomenės problemų sprendimui ar paslaugų kūrimui.

Straišnis parengtas pagal Vaidoto Ilgiaus pranešimą šeštajame Lietuvos NVO forume, vykusiame 2001 metų kovo 3 dieną.

Projektas *Nevyriausybinų organizacijų lyderių ugdymas*

ROMA VILIMIENĖ

LSŠA Valdybos pirmininkė

Projekto vadovė

Pranešimas NVO konferencijai, Vilnius, 2001 m. gruodžio 13 d.

Nevyriausybinų organizacijų situacija ir vaidmuo Lietuvoje

Pradėkime savo kalbą nuo trivialaus, bet kartu ir svarbaus fakto – Nevyriausybinų organizacijų vaidmuo tiek Europoje, tiek Lietuvoje vis labiau auga. Kalbant apie NVO, galima vartoti skambius žodžius ir minėti žmogaus ir valstybės ryšį per NVO, kalbėti apie tiltus ir dialogus, apie aktyvų kiekvieno piliečio dalyvavimą savo ir valstybės gyvenime, pagaliau apie kilnų savanorišką darbą ir taurų filantropijos aktą. Džiugu, kad šiuo metu jau galima kalbėti kol kas tegu ir kuklių, bet faktų kalba. Nevyriausybinų organizacijų skaičius Lietuvoje gana sparčiai auga – 2001m. balandyje šalyje veikė 7075 NVO ir, kaip *Trečiąjame sektoriuje** teigia Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centro direktorius Vaidotas Ilgius, „palyginus šiuos duomenis su anksčiau mūsų turėtais, galima

* *Trečiasis sektorius* – NVO informacijos ir paramos centro biuletėnis.

drąsiai teigti, kad NVO sektorius nors pamažu, tačiau tolygiai auga“. Vis daugiau žmonių įsijungia į NVO veiklą ir daro tai dažniausiai savanoriškais pagrindais.

Antra vertus, tos pačios NVO kuria darbo vietas. Yra apskaičiuota, kad dabar Lietuvoje yra 32 000 savanorių, sudarančių 1,93 % visos darbo jėgos (duomenys paimti iš *Trečiojo sektoriaus*, Nr. 3, 2001 m.). Valstybė taip pat vis daugiau dėmesio skiria nevyriausybiniams organizacijoms ir, kaip tame pačiame *Trečiojo sektoriaus* numeryje teigia V. Ilgius, „nevyriausybinių organizacijų teisinis klimatas vis šiltėja.“

Švietimo nevyriausybines organizacijos Europos dokumentuose

NVO – skambiausioji styga, kai kalbama apie visą gyvenimą trunkantį mokymąsi, kai kalbama apie pagrindines žmonių kompetencijas, ypač socialinį raštingumą. Europos suaugusiųjų švietimo asociacija (EAEA) savo atsakyme apie vieno svarbiausių Europos dokumento – *Visą gyvenimą trunkančio mokymosi memorandumo* – svarstymo rezultatus, pabrėžia, kad pirmą kartą Europoje NVO buvo pakviestos organizuoti Memorandumo svarstymą. Ji teigia, kad net pirminio ir patirtinio mokymosi (*APEL – Prior and Experiential Learning*) sistema turi būti kuriama kartu su švietimo NVO, kad jos ypač atsakingos už neformalų ir informalų švietimą. Itin pabrėžiama, kad regioninės NVO turi kurti naujus mokymosi centrus suaugusiems. Gana tvirtai akcentuojama, kad Europos fondai turi remti švietimo nevyriausybines organizacijas.

LSŠA projektas *Nevyriausybinų organizacijų lyderių ugdymas*

Nuo 1996 metų Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija kartu su kitois Baltijos šalimis bei Šiaurės šalių akademija (NFA, Švedija) vykdo bendrą projektą paprastu pavadinimu *Nevyriausybinų organizacijų lyderių ugdymas*. Tai pačiu laiku pradėtas projektas. Nuo 1996 metų projekte dalyvavo apie šimtas žmonių – apie 100 Lietuvos nevyriausybinių organizacijų vadovų ir atstovų dalyvavo mokymuose (seminaruose, konferencijose) NFA, Latvijoje ir Lietuvoje, vyko į Šiaurės šalis pasisemti patirties. 1996 ir 1997 metais prieš išvykstant 10 žmonių grupei į NFA, buvo organizuotas parengiamasis anglų kalbos seminaras. Antraisiais mokymo metais Šiaurės

ministrų taryba per NFA skyrė lėšų patirties pasidalijimui ir Lietuvoje, regioniniai seminarai įvyko Panevėžyje, Klaipėdoje, Kaune, Alytuje. Trečiaisiais metais veikla dar labiau išsiplėtė. Be mokymosi NFA, papildomai vyko dviejų savaitių patirties vizitai Skandinavijoje ir dviejų žingsnių mokymai Lietuvoje bei tarptautinė konferencija Druskininkuose. 1999 metais tarptautiniai kursai buvo organizuoti Latvijoje. Juose dalyvavo 10 nevyriausybinių organizacijų atstovų iš Lietuvos. Grįžę iš kursų, jie dalijosi patirtimi mokymuose Lietuvoje, juos vedė A.Juozaitis ir R.Vilimienė. Respublikinių seminarų tikslas buvo sukviesti regionines suaugusiųjų švietimo komandas (LSŠA filialų komandas), sukurti jų strategijas. Deja, rajonų suaugusiųjų švietėjai tada dar neparodė laukiamo aktyvumo ir nepasinaudojo pasitaikiusia proga. Seminarai vyko gerai, deja, ne komandoms (nesusidarė), bet pavieniams atstovams.

Tais pačiais metais išleista seminaro vedėjų A.Juozaičio ir R.Vilimienės knyga *NVO: nuo aiškios strategijos link efektyvios veiklos* tapo gana populiari tarp nevyriausybinių.

2000 metais aštuonių žmonių grupė vėl vyko į Latviją, į dviejų savaitių tarptautinį seminarą nevyriausybinių organizacijų vadovams Jurmaloje. Po to dalis iš jų sėmėsi patirties Šiaurės šalyse. Grįžę jie nuoširdžiai ir kvalifikuotai (!) dalijosi patirtimi su kolegomis Druskininkų seminare. Seminarą ir šį kartą vedė A.Juozaitis, R.Vilimienė.

2001 metais projekto koncepcija dar pakito. Į patirties vizitus Skandinavijoje buvo pakviesti ne tik nevyriausybinių organizacijų, bet ir savivaldybių žmonės. Į Šiaurės šalis jie išvyko komandomis – po du – vienas NVO ir vienas savivaldybės atstovas. Respublikiniame seminare dalyvavo dar didesnės komandos. Buvo kuriamos vietinės NVO ir savivaldybių bendradarbiavimo strategijos. Pasidalinti savo patirtimi buvo pakviesta ir Kelmės komanda (Kelmiškiai sėkmingai dalyvavo 1996–99 metais LSŠA vykdytame PHARE demokratijos fondo finansuotame pilietinio ugdymo projekte). Projekto kulminacija – 2001 metų gruodžio 13 dieną vykusią konferenciją *Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas*. Konferencijos metu buvo galima išgirsti Švietimo ir mokslo ministerijos, Savivaldybių asociacijos atstovų nuomones apie NVO ir savivaldybių bendradarbiavimo principus ir galimybes bei susipažinti su keturių Lietuvos regionų, dalyvavusių projekte, tokio bendradarbiavimo strateginėmis gairėmis.

Projekto įvertinimas – susitikimas Rumšiškėse

Pasakojimą apie šių metų darbus buvo galima pradėti nuo susitikimo Rumšiškėse, į kurį buvo pakviesti visi dalyviai, pabuvoję projekto rengiamuose seminaruose, stažuotėse, konferencijose. Deja, į susitikimą iš minėtų šimto projekte dalyvavusių NVO atstovų atvyko tik septyniolika. Susitikimas vyko rudenį, per bulviakasį (lietuviams suprantamas užimtumas...). Tačiau tie, kurie turėjo laiko dalyvauti susitikime, pasidalijo maloniausia žinia – projekto dalyviai buvo patenkinti mokymais tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje, tiek Skandinavijoje.

Žemiau pateikiamus susitikimo dalyvių teiginius pavadinkime projekto įvertinimu:

- per seminarus ir mokomuosius vizitus projekto dalyviai jaučiasi gavę gerų žinių ir puikios gyvenimo praktikos;
- seminarų, konferencijų, praktikų Skandinavijoje dėka atsirado daug vietinių ir tarptautinių kontaktų, idėjų darbui;
- susikūrė tam tikras švietimo NVO tinklas Lietuvoje;
- kai kuriose Lietuvos vietose projekto dėka savivaldybių darbuotojai ėmė bendradarbiauti su NVO (Ukmergė, Kelmė, Telšiai, Alytus);
- naujos pažangios mokymo metodikos įdiegtos į mokymo procesą, taip pat ir vidurinėse mokyklose;
- NVO idėja dar labiau žinoma Lietuvoje. (Tema *Visuomenė ir NVO* buvo įtraukta į Kauno technikos mokyklos socialinių darbuotojų rengimo kursą);
- dalyviai geriau kalba angliškai.

Ateičiai buvo išsakyti šie lūkesčiai ir pasiūlymai:

- vykdam į stažuotes žmonės jau iš anksto nori žinoti, kur vyks stažuotė, ko galima tikėtis, ką sužinoti ir pan.;
- buvusieji stažuotėse norėtų sulaukti grįžtamojo ryšio iš priėmusių juos institucijų;
- vizitų metu tikimasi ne šiaip svečiuotis, bet jau ruošti bendrus konkrečius projektus;
- mūsų nevyriausybinkai nori patys dalyvauti bendruose projektuose su Šiaurės šalimis ir kaip dalyviai, ir kaip lektoriai;

- daugiau kooperuotis su Rusija;
- **plėtoti glaudesnę bendradarbiavimą tarp NVO ir savivaldybių.**

Visą projekto eigą pristačiau sąmoningai, idant galėčiau pagrįsti tai, ką šiandieną mes vadiname projekto branda.

Projekto branda

Projekto brandą, matyt, nusako tokios charakteristikos: tvirčiau formuojasi supratimas, kas tai yra NVO, kuriasi vietiniai ryšiai tarp NVO, susiformavo poreikis ir kompetencija bendradarbiauti su valstybinėmis institucijomis, o kai kur imta ir bendradarbiauti, išsiplėtė tarptautiniai ryšiai. Sustiprėjo ideologiškai svarbi samprata – už mokymosi visą gyvenimą principo įgyvendinimą atsakingi tiek valstybė, tiek savivaldybės, tiek NVO. To reikėtų neužmiršti, į tai orientuotis, taip bendradarbiauti.

Straipsnis parengtas pagal R. Vilimienės pranešimą konferencijoje „Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas“.

Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavimo principai

RASA LAICONIENĖ

Vilniaus miesto socialinės paramos centro direktorės pavaduotoja

Šiuolaikinė demokratinė visuomenė be nevyriausybinių organizacijų neįsivaizduojama. Nevyriausybinių organizacijų yra piliečių teisių reiškes ir atstovauja platiems visuomenės interesams, juos gina, siekia įgyvendinti savo tikslus. NVO interesų ir veiklos rūšių spektras labai platus, aprėpiantis visas gyvenimo sritis. Dažnai NVO mato problemas ir ieško būdų jas spręsti tose srityse, kurių nepajėgia aprėpti politinės partijos, valdžios institucijos.

Labai svarbus visuomeninių organizacijų vaidmuo demokratijos bei pilietinės visuomenės plėtos procesui. Dauguma NVO stengiasi būti nepriklausomos nuo valdžios, kritiškai vertina valdžios įvairių sričių politiką, kelia savo reikalavimus, teikia pasiūlymus įvairioms problemoms spręsti. Visuomeninių organizacijų kompetencija, visuomenės tikslų ir veiklos palaikymas, finansinis pajėgumas ir reali įtaka valdžiai rodo demokratijos lygį valstybėje.

Kiekviena visuomenė susiduria su tam tikromis problemomis, susijusiomis su sveikata, negalia, švietimu, socialine izoliacija, senų žmonių

globa, aplinkos apsauga ir panašiai. Iš esmės šių problemų sprendimu turėtų rūpintis valstybė, tačiau labai dažnai jai pavaldus mechanizmas yra pernelyg sudėtingas ir nelankstus. Daugeliu atvejų norint kuo efektyviau išspręsti problemą, sukurti naują bei geresnę paslaugų teikimo tinklą, tenka pasikliauti žmoniu, kurie neabejingi šiai problemai, energija ir pagalba. Neretai tokie žmonės puikiai suvokia, kaip būtų galima pagerinti esamą situaciją ir jaučia, kad gali tai padaryti, todėl susiburia į bendraminčių grupes. Būtent taip ir kuriasi nevyriausybinių organizacijų.

Kuo nevyriausybinių organizacijų reikšmingos šiuolaikinei visuomenei:

- į savo veiklą įtraukia vietos bendruomenės narius, daugiausiai kaip savanorius, nors drauge šios organizacijos tampa vis reikšmingesniais darbdaviais;
- jų veikimas remiasi išlaidų mažinimo ir ekonominio efektyvumo principais;
- naujais, originaliais būdais sprendžia aktualias problemas;
- sprendžia nepopuliarias, mažai žinomas problemas, kurios nerūpi valdžios institucijoms, nes nėra numatytos jokiam įstatyme;
- tokiose organizacijose dirbantiems asmenims būdingas jautrumas kitų poreikiams, sugebėjimas keisti požiūrį, lankstumas reaguojant į naujas problemas;
- būdamos nesusijusios su valdžios organais, jos leidžia neformaliai žmonėms įvardyti savo poreikius ir argumentuoti poreikių būtinybę;
- valstybės ir savivaldos valdžiai padeda kurti teisinius pilietinės visuomenės pamatus;
- kontroliuoja valdžios institucijas, kurios įgyvendina įvairių politinio ir socialinio – ekonominio gyvenimo sričių uždavinius;
- remia ir ugdo lyderius, kurie vėliau gali įsitraukti į politines ir vyriausybės struktūras.

Įvairių tyrimų duomenimis, vienas litas, įdėtas į NVO programų rėmimą, duoda nuo 3,5 iki 10 litų vertės paslaugų, tai reiškia, kad bendradarbiauti su NVO savivaldybėms naudinga ekonomiškai.

NVO yra lankstesnės, greičiau sugeba prisitaikyti prie naujų aplinkos sąlygų ir poreikio.

Kita vertus, per NVO savivaldybės turi galimybę teikti daug naujų, unikalių paslaugų, kurių kitos institucijos neteikia ir teikti neketina. NVO yra kaip eksperimentinė bazė, kur galima patikrinti naujas paslaugas, jų efektyvumą ir realizavimo galimybes.

Taigi, atrodytų, kad bendradarbiaujant su NVO galima teikti žymiai pigesnes, kokybiškesnes ir įvairesnes paslaugas.

Tačiau yra ir silpnosios NVO pusės, kurias taip pat būtina įvertinti. Ne visų organizacijų atstovai nori mokytis vadybos, buhalterinės apskaitos. Kyla nemažai problemų, kai dalis NVO, gavę finansavimą iš savivaldybių, ignoruoja buhalterinę apskaitą ir absoliučiai jos netvarko, be abejo, sukeldamos problemų savivaldybei. Deja, tenka susidurti ir su piktnaudžiavimo savivaldybės lėšomis atvejais. Tokie pavyzdžiai egzistuoja ir bendradarbiavimą kompromituoja.

Labai dažnai nevyriausybinių organizacijų neturi ir ilgalaikės strategijos. Sudėtinga remti ilgalaikius projektus, nes reta NVO turi strateginius planus.

Vilniuje yra per 700 nevyriausybinių organizacijų. Visų jų projektų savivaldybė paremti negali ir niekada negalės. Nevyriausybiniams organizacijoms, siekiančioms savo veiklos srities kuo geresnio atstovavimo, tikslinga būtų jungtis į konfederacijas ar sąjungas ir savivaldybėms pateikti jau konsoliduotą skėtinės organizacijos nuomonę dėl tolimesnės bendradarbiavimo plėtros. Pasiekus susitarimą tarp pačių NVO, būtų galima išvengti nekonstruktyvių tarpusavio ginčų dėl savivaldybių „palankumo“.

Bendradarbiaujant su NVO, savivaldybei turi būti žinomos opiausios miesto problemos ir poreikiai, nustatyti aiškūs finansavimo prioritetai. Bendradarbiavimas turėtų būti ne chaotiškas, o sistemingas ir tikslingas. Tuo tikslu savivaldybėse turėtų būti parengtos bendradarbiavimo su NVO strategijos ar koncepcijos. Dabartiniu metu, kaip bebūtų gaila, savivaldybėse dažniausiai nevyriausybiniams organizacijoms yra skiriama tiek lėšų, kiek jų lieka įvertinus biudžetinių organizacijų poreikius.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtuose Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros nuostatuose numatyta, kad plėtojant socialines paslaugas būtina decentralizuoti socialinių paslaugų teikimą:

- skatinti bendruomenės socialinių paslaugų infrastruktūros formavimąsi;
- remti socialinių paslaugų programas apskrityse ir savivaldybėse;

- teikti socialines paslaugas partnerystės principu – į socialinių paslaugų teikimą įtraukiant NVO;
- parengti decentralizuotos socialinių paslaugų sistemos plėtojimo standartus.

Norint užtikrinti socialinių paslaugų sistemos efektyvumą, būtina į paslaugų teikimą įtraukti vietinę bendruomenę ir nevyriausybinės organizacijos. Taip tiksliau įvertinami žmonių poreikiai, taikomos lankstesnės darbo formos, skatinama žmonių iniciatyva bei jų atsakomybė. Kartu sudaromos galimybės teikti paslaugas toms žmonių grupėms, kurioms labiausiai jų reikia. Be to, pokyčiai miestelių ir rajonų bendruomenėse skatina žmonių socialinį aktyvumą, sukurdami sąlygas nuolatinei socialinei raidai.

Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymo (1996 m. spalio mėn. 9 d. Nr. I-1579) 7 straipsnis *Bendradarbiavimas teikiant socialines paslaugas* teigia, kad:

1. Savivaldybė, organizuodama socialinių paslaugų teikimą, bendradarbiauja su kitomis savivaldybėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis, religinėmis bendruomenėmis bei fiziniais ir juridiniais asmenimis, teikiančiais socialines paslaugas;
2. Su nevyriausybinėmis organizacijomis, religinėmis bendruomenėmis ir fiziniais bei juridiniais asmenimis, teikiančiais socialines paslaugas, savivaldybė konkurso keliu arba be jo gali sudaryti dvišalę sutartį dėl socialinių paslaugų teikimo sąlygų, kontrolės ir finansavimo. Tokia sutartis gali būti sudaryta su socialinių paslaugų gavėjo šeimos nariais ar giminėmis;
3. Nevyriausybines organizacijas, religines bendruomenes, fiziniai bei juridiniai asmenys, sudarę su savivaldybe dvišalę sutartį dėl socialinių paslaugų teikimo sąlygų, kontrolės ir finansavimo, kasmet atsiskaito savivaldybei už skirtų savivaldybės lėšų panaudojimą.

Socialines paslaugas ir kitokią pagalbą vietos bendruomenei teikiančios nevyriausybines organizacijas turi gana ribotas galimybes gauti finansinę paramą iš tarptautinių / užsienio rėmėjų ar nacionalinio valstybės biudžeto lėšų. Tai sąlygoja jų darbo specifika, menkesni ryšiai, silpnesnis užsienio kalbų mokėjimas. Iš didžiųjų rėmėjų prašydamos paramos, įvairių miestų ir rajonų nevyriausybines organizacijas neišvengiamai konku-

ruoja tarpusavyje – paklausa žymiai viršija pasiūlą (dažnai nacionaliniai ir tarptautiniai fondai teįstengia finansuoti 10 % pajėgių projektų).

Pilietinė visuomenė nebus stipri, jei savo šaknimis nesiėks vietinių bendruomenių. Nevyriausybinių darinių tinklas turi apimti visą respubliką, neaplenkinat mažiausių miestelių, o ne koncentruotis didmiesčiuose. Tačiau tokioms piliečių iniciatyvoms palaikyti ir sutvirtinti reikia lėšų.

Svarbūs potencialūs paramos šaltiniai čia – tiesiogiai vienos ar kitos paslaugos teikimu suinteresuotų vietinių piliečių aukos, vietinių verslo įmonių parama bei vietinės valdžios planingai skiriamos lėšos.

Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykiai nesibaigia vien finansinės paramos ar socialinių paslaugų kontraktų klausimais. Savivaldybės – svarbiausia vieta sprendžiant nevyriausybinių organizacijų patalpų klausimus; savivaldybės turi teisę atleisti nuo mokesčių NVO įmones. Tačiau svarbiausia – savivaldybės yra arčiausiai piliečių esanti, todėl labai svarbi demokratijos grandis. Būtent per nevyriausybines organizacijas piliečiai gali organizuotai atstovauti visuomenės interesams ir lūkesčiams bei daryti įtaką priimant sprendimus. Demokratija gyvuos, jei dauguma piliečių jausis turį sąlygas ir galimybes aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, padėti savo artimui, tiesiogiai prisidėti sprendžiant jiems opias, nors iš pažiūros kartais ir mažytes, problemas.

Kodėl principai?

AURIMAS M. JUOZAITIS

LSŠA valdybos narys

Savivaldybės ir NVO turi bendradarbiauti, – taip teigia ne tik *Nevyriausybinių organizacijų lyderių ugdymo* projektas, bet ir dauguma įvairių dokumentų. Bet kaip? Klausimas, bet ne atsakymas yra paprastas.

Šis projektas kaip tik nagrinėjo įvairias savivaldybių ir NVO konstruktyvaus bendradarbiavimo formas ir pabandė nustatyti bendradarbiavimo principus. Kodėl principus? Kodėl ne taisykles ar veiklos koordinavimo schemą? Principus pasirinkome todėl, kad jie – veiklos pagrindas. Ne tiek svarbu, ar dirbama pagal nustatytą schemą, kiek svarbu sutarti dėl bendrų veiklos pagrindų, t.y. veiklos formų, kurios atsakytų į klausimą KAIP? Būtina neužmiršti, kad procedūros padeda veiklai, tačiau be abipusio įsipareigojimo ir pastangų sutarti pažadai bendradarbiauti lieka tik popieriaus skiaute. Todėl ypač svarbu KARTU nutarti, kaip bus dirbama.

Šis bendras sprendimas turi būti priimtas būtent po SVARSTYMŲ, o tai reiškia, kad mūsų komentaras tėra pakvietimas diskutuoti. Esminė tokių diskusijų sąlyga – sprendimai turi būti priimami konsensu. Juk principai, kaip minėjau aukščiau, yra veiklos pagrindas, tad akivaizdu, kad pagrindas turi būti stabilus, kad į jį reikia remtis, ir ypač tuomet, kada iškyla įvairių sunkumų, nesutarimų. Tad bet koks balsavimas, daliniai susitarimai ar net kompromisai to neužtikrins, – po tokių dalinių spren-

dimų žmonės vis norės persvarstyti, pasitikslinti, o tai yra nuosprendis priimtiems susitarimams vykdyti. Sprendimas dėl veiklos principų turi remtis įsitikinimu, kad šie principai yra mums naudingi, kad jie padės bendros veiklos sunkumams įveikti, o toks tikėjimas galimas tik tuomet, kada žmonės žino, kad jie aktyviai diskutavo, ginčijosi, nesutarė, bet po to priėmė bendrą sprendimą.

Kita vertus, tikras konsensusas yra naudingas ir tuo, kad žmonės įgyja patyrimo, kaip įveikti sunkumus, abiem pusėms atsisakyti savo ambicijų. Kitais žodžiais tariant, – tai yra ir mokymosi veikti išvien mokykla. Įgyti įgūdžiai siekiant konsensuso dėl veiklos pagrindų bus labai naudingi įveikiant sunkumus kartu dirbant, taip pat ir gera „metodinė priemonė“, kaip įveikti sunkumus.

Ir dar. Tokie susitarimai tarp skirtingo tipo institucijų – savivaldybių ir NVO – yra puikus pilietiškumo pavyzdys, kad skirtybės gali susitelkti ir dirbti kartu. Kita vertus, tai socialinio solidarumo užuomazga, o jo taip trūksta mūsų visuomenei, mums reikia daugiau pavyzdžių, kad patys sau pasakytume, jog realiais veiksmais ir darbais mes MOKAME susitarti ir nuveikti gerus darbus. To siekė šis projektas, to siekėme ir mes diskutavę dėl šių principų, kuriuos ir drįstame siūlyti visiems, norintiems juos aptarti.

Savivaldybių ir NVO bendradarbiavimo principai

Mes, savivaldybė ir regiono nevyriausybines organizacijos (NVO), siekdamos bendradarbiauti, savo veiklą grindžiame tokiais principais:

- Partneriškumu**, vertinančiu kiekvienos suinteresuotos pusės dalyvavimą ir koordinuotais veiksmais vedančiu į abiem pusėm priimtinus sprendimus;
- Pasitikėjimu**, t.y. reguliariu keitimusi objektyvia informacija, laiduojančia veiklos viešumą;
- Sąžiningumu**, t.y. laiku suteikiama abipuse pagalba, paremta aukšta kompetencija, kuri yra nuolatos tobulinama;
- Geranoriškumu**, t.y. bendravimu be išankstinės nuostatos ir atvirumu naujoms idėjoms, kurios yra argumentuotai pateikiamos ir konstruktyviai aptariamoms.

Štai tokie principai. Rašydami šiuos principus rėmėmės kiekvieno dalyvio asmeniniu indėliu, nes kiekvienas projekto dalyvis atsakė į klausimus: Ką aš vertinu savo veikloje? Kokiais principais norėčiau grįsti savo santykius su kolegomis? Kokiais žodžiais norėčiau kad aplinkiniai įvertintų mano veiklą? Atsakymai buvo pagrindas diskusijoms, kurių metu stengėmės apjungti kiek gali daugiau įvairių požiūrių. Tuo tikslu naudojome vadinamąją „multibalsavimo“ techniką, kurios dėka lengviau išskyrėme prioritetinius teiginius. Tai, ką perskaitėte aukščiau, – tai ilgų derinimų metu pasiektas rezultatas. Šis projekto dalyvių įgytas patyrimas, jų pačių žodžiais tikrai pagelbės panašias diskusijas organizuojant savo regionuose, nes, kaip jau minėjau, tai tėra pasiūlymas, dėl kurio sutarė 7 regionų komandos.

Žodžiai ir frazės gal ir neskamba kažkaip ypatingai, tačiau tai yra TIE žodžiai ir teiginiai, dėl kurių dalyviai susitarė, jie turi PRASME, nes žmonės DALYVAVO ir KARTU taip nusprendė. Tad dar kartą patvirtinsiu, kad formuluojant veiklos principus ypač svarbus vėliau bendradarbiausiančių šalių dalyvavimas.

Ir šiek tiek komentarų apie pačius principus, jų formuluotes

Partneriškumu dalyviai norėjo pabrėžti suderintą veiklą, todėl prie jo šliejasi *koordinuoti veiksmi*, kurie turi būti derinami dėl sutelktos veiklos, vedančios *į abiemis pusėms priimtinius sprendimus*. Greta to, *partneriškumas* vertina *kiekvienos suinteresuotos pusės dalyvavimą*, nes tam ir yra bendradarbiaujama, kad atsirastų kuo daugiau tokių suinteresuotų šalių.

Pasitikėjimas yra labai plati sąvoka. konkretizuodami ją šio projekto dalyviai, pasirinko siauresnį požiūrį, t.y. *keitimąsi objektyvia informacija*, kad būtų garantuotas *veiklos viešumas*. Toks požiūris labai svarbus praktinės veiklos darnai. Plačiai buvo aptariama *veiklos viešumo* samprata, ji NVO nariams bei savivaldybių atstovams yra labai aktuali, nes dėl neviešumo kyla daug nesusipratimų, konfliktų ir šiaip nereikalingų įtampų.

Sąžiningumas – vėlgi labai daug reikšmių turintis žodis. Šio projekto dalyviai akcentavo, kad bendradarbiaujant jis turėtų būti suprantamas kaip *laiku suteikiama abipusė pagalba, paremta aukšta kompetencija*. Kodėl *kompetencija* ir kodėl *suteikta laiku pagalba*? Diskusijose tiek nevyriausybiinių organizacijų nariai, tiek savivaldybių atstovai teigė, kad sutelktam

darbui reikia *kompetencijos*, reikalų išmanymo, nes tik toks požiūris į savo veiklą gali *padėti* žmonėms įveikti bendrus sunkumus. Kita vertus, *pagalbos* reikia ne kada nors. Tik suteikta tuo momentu, kuomet jos labiausiai reikia prašančiajam, bus veiksminga. Ir dar. Akivaizdu, kad kompetencija negali būti įgyta kartą visam laikui, ji turi būti *nuolatos tobulinama*, ir tokia nuostata padėtų žmonėms aktyviau dalyvauti įvairiuose mokymo renginiuose bei projektuose.

Geranoriškumas buvo vienas iš tų žodžių, kuriuos žmonės labai dažnai minėjo. Pagrindinė tezė, aiškinanti šį žodį – *bendravimas be išankstinės priešiškos nuostatos*. Pagrįsdami šią normą projekto dalyviai teigė, kad dar nemažai yra stereotipinio požiūrio vieni į kitus, – savivaldybės kartais NVO mato kaip prašytojus ir papildomų problemų sukūrėjus, o NVO savivaldybes, – kaip biurokratų citadeles. Tik atsisakius tokių išankstinių požiūrių galima tikėtis, kad *bendradarbiavimas* apskritai, ir *geranoriškumas* konkrečiai galės tapti kasdienės veiklos pagrindu. Be to, *geranoriškumui* buvo priskirtas ir *atvirumas naujoms idėjoms*, juk tik nepiktas žmogus pajėgus išgirsti oponento argumentus, o bendradarbiavimas be *argumentavimo* ir rimto šių argumentų svarstymo, – *konstruktyvaus aptarimo*, – yra išvis sunkiai suprantamas.

Štai taip ir gimė mūsų bendradarbiavimo principai, toki turinį įgavo. Mes, projekto dalyviai, apibendrinami tai, ką pavyko mums kartu aptarti, priėjome prie išvados, kad tik bendradarbiaujant galima pasiekti rezultatų, kurie bus ne tik priimtini kartu dirbančioms šalims, bet ir turės ilgalaikį poveikį.

II. KAIP GIMSTA BENDRADARBIAVIMAS

Išlaisvink žmogų, ir jis pradės kurti.

ANTUANAS DE SENT EGZIUPERI

Mokomės bendradarbiauti

LINA ANDRULVIČIENĖ, IRENA SAVICKIENĖ,
JANINA KASPARAVIČIENĖ *Alytaus rajonas*

Situacijos įvertinimas, problemos pagrindimas ir projekto įgyvendinimo būtinumas

Europos Bendrijų komisijos parengtame dokumente *Mokymosi visą gyvenimą memorandumas* akcentuojama Europos Tarybos 2000 m. kovo mėn. išvada, jog Europa neginčijamai įžengė į žinių amžių ir tai turės įtakos kultūriniam, ekonominiam bei socialiniam gyvenimui. Ne tik atskiri individai privalo prisitaikyti prie pokyčių, bet ir visą visuomenę turi lydėti perėjimas prie mokymosi visą gyvenimą.

Lietuva ruošiasi tapti Europos Sąjungos nare, Europos pokyčiai veikia ir ją ir tai, kas akcentuojama minėtame dokumente, aktualu ir mūsų rajono visuomenei.

Projekto *Mokomės bendradarbiauti* iniciatyvinė grupė, išanalizavusi

Alytaus rajono suaugusiųjų mokymosi patirtį, problemas, NVO veiklą, įsitikino, kad bendradarbiavimo projektas yra labai reikalingas tiek seniūnijų ir kaimų bendruomenių, visuomeninių organizacijų nariams, tiek politikams ir valdžios institucijose dirbantiems pareigūnams.

Alytaus rajono situacijos analizė rodo, kad žmonės nesusikalba dėl keleto priežasčių:

- nepakankamos informacijos ir kompetencijos;
- mažo NVO tinklo;
- menkos veiklos motyvacijos;
- trūksta iniciatyvių žmonių, nesuvokiama kaimų bendruomenių veiklos prasmė, nesukurta gyventojų problemų sprendimo sistema;
- trūksta lėšų bendruomenės socialinei, kultūrinei, švietėjiškai, sportinei veiklai organizuoti;
- visuomenės narių nesusikalbėjimo, skirtingų požiūrių ir interesų;
- NVO bendruomenės narių veiksmų ir veiklos koordinavimo stokos.

Žmonių pasyvumui įtakos turi ir ekonominė – politinė situacija, didelis nedarbas.

Projekto iniciatyvinė grupė bei rajono švietimo centras turi patirties mokyti suaugusiuosius, ugdyti pilietinę visuomenę.

1998–1999 m. Alytaus rajono atstovai dalyvavo PHARE projekte *Pilietinis ugdymas kaip demokratinės visuomenės prielaida*. Vėliau švietimo centre buvo vykdomas pačių konsultantų sukurtas projektas *Alytaus miesto ir rajono pilietinio ugdymo konsultantų rengimas*, jo metu buvo paruošta 30 iniciatyvių žmonių, pasiruošusių dirbti regione andragogninį darbą. RŠC pagrindinė veiklos rūšis – pedagogų kvalifikacijos tobulinimas, tačiau šioje institucijoje pastaruoju metu pradeda mokytis ir įvairių specialybių atstovai.

Įgyvendindami Švietimo centro viziją tapti populiaria regiono institucija, atvira visuomenei, bendradarbiaujančia su šalies ir užsienio mokykloje įstaigomis, centrais, aukštosiomis mokyklomis, propaguojančia ir organizuojančia suaugusiųjų švietimą, nuolatinį mokymą, ėmėms naujo pilietinės visuomenės ugdymo projekto.

Žmonės gali susikalbėti ir nuveikti didelius darbus, jei jie tai moka daryti, jei juos sieja bendro tikslo siekimas, bendradarbiavimas.

Projektas sėkmingai gali būti įgyvendintas ir todėl, kad Alytaus rajono

savivaldybė tiesia bendradarbiavimo su NVO, visuomene tiltus, palaikydama pažangias idėjas ir net skirdama lėšų perspektyviems NVO projektams finansuoti.

Jau dveji metai Švietimo centras, rajono Savivaldybės administracija, seniūnijų atstovai, pedagogų ir kultūros darbuotojai tęsia rajono bendruomenės švietimą, organizuodami Suaugusiųjų švietimo savaitę Alytaus rajone.

Žinodami, kad kaimo visuomenei trūksta naujausios informacijos, bendradarbiavimo įgūdžių, gebėjimo apginti individo ir bendruomenės narių nuomonę, poreikius, ėmėmės iniciatyvos šio projekto metu suburti bendraminčius, aktyvius seniūnijų, kaimų žmones, mokyti juos teikti svarbią informaciją, įgyti bendravimo įgūdžių ir pasimokyti projektų bei programų rašymo metodikos.

Vienas iš siekiamų šio projekto rezultatų būtų Informacinio centro sukūrimas, koordinuota NVO veikla ir informacijos sklaida. Tai padėtų kaimo žmonėms „atsibusti,, imtis konkrečios veiklos, panaudoti galias, intelektą ir įgūdžius savo gerovės ir pilietinės visuomenės kūrimui.

Projekto tikslai ir uždaviniai

Organizuoti rajono seniūnijų, kaimų atstovų mokymą (-si), kaip skatinti kaimų bendruomenių, jų savivaldos ir viešosios politikos plėtrą (per 2002 m.).

Sudaryti savivaldybės ir NVO bendradarbiavimo modelį, panaudojant suaugusiųjų švietimo formas ir metodus (2002 m. III ketvirtis).

Įkurti Alytaus rajono švietimo centre Informacijos centrą kaimo bendruomenėms, NVO (2002 m. IV ketvirtis).

Organizatoriai

Alytaus rajono švietimo centro direktorė Lina Andrulėvičienė, metodininkės: Irena Savickienė, Janina Kasparavičienė.

Partneriai: lektoriai ir renginių organizatoriai

ALEKSANDRAS BRUŽAS, *administratorius*, Alytaus rajono savivaldybė, tel.: 55533

VYTAUTAS BIGAILA, *Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vedėjas*, Alytaus rajono savivaldybė, tel.: 55547

BIRUTĖ SALANAUSKIENĖ, Visuomenės sveikatos centras

VINCAS SENUTA, Makniūnų seniūnija, tel.: 46989

VISVALDAS DUMBLIAUSKAS, *seniūnas*,

Alytaus seniūnija, tel.: 70804

VYDAS RAUDONIS, *seniūnas*, Daugų seniūnija, tel.: 69100

RIMANTAS BALTRUŠAITIS, *klebonas*, Santaikos parapija, tel.: 47319

UAB „Evelita“

ALDONA BULVINIENĖ, *gydytoja*, Priklausomybės ligų kabinetas, tel.: 39531

JOLANTA KARČIAUSKIENĖ, Pedagoginė psichologinė tarnyba, tel. 38500

ALFONSAS ČIŽAUSKAS, Alytaus rajono kultūros centras, tel.: 39945

VIRGINIJA MAČIULIENĖ, Alytaus rajono viešoji biblioteka, tel.: 51451

VIDMANTO JANKAUSKO REKLAMOS FIRMA, tel.: 52722

JURGITA KNAŠIENĖ, *doktorantė*, Kauno medicinos universiteto Geriatrijos klinika

INGRIDA LESKEVIČIENĖ, Europos informacijos centras Alytuje, tel. 74621.

P. ANDRULĖVIČIUS, *Kutūrinės veiklos organizatorius*,

Pieštuvėnų kultūros namai, Prienų raj., tel.: 8(261)192324
NVO

ALDONA BALALIENĖ, „Mes gimėm du“, tel.: 39945

LINA VIRŠILIENĖ, *pirmininkė*, Lietuvai pagražinti draugija, Alytaus raj. Simno skyriaus, tel.: 60644

BIRUTĖ DLUGABORSKIENĖ, *vadovė*, „Bočiai“, tel.: 60136

I E T A P A S

2001 III – IV ketvirtis

Iniciatyvinės grupės sukūrimas. Informacinės medžiagos rinkimas, tyrimai. Projekto kūrimas. Partnerių suradimas ir veiklos bei indėlio derinimas.

Informacinės medžiagos apie projektą parengimas.

Projekto pristatymas savivaldybės tarybai.

Projekto pristatymas Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos konferencijoje.

Projekto sklaida „Alytaus naujienose“, „Dainavos žodyje“.

2002 sausis – gegužė

Seminarų ciklas seniūnijų, kaimų bendruomenių atstovams.

1. Seniūnams. Suaugusiųjų švietimas ir pilietinės iniciatyvos Lietuvoje.
2. Seniūnijų ir kaimų bendruomenių komandoms. Nuolatinis, visą gyvenimą trunkantis mokymasis – kiekvieno asmens ir bendruomenės tobulėjimo ir sėkmingos veiklos laidas.
3. NVO lyderiams ir dalyviams. Bendradarbiavimas ir projektų ruošimas.
4. NVO ir savivaldybės bendradarbiavimo modelis. *Pašiaušės kaimo bendruomenės patirtis, ugdatant pilietinę visuomenę (modelis)*. Komandų išvyka į Pašiaušės kaimo bendruomenę Kelmės rajone.
5. Komandoms ir NVO lyderiams. Išteklių veiklai suradimas ir jų tikslingas panaudojimas.

II ETAPAS (RENGINIAI)

2002 balandis

Lietuvai pagražinti draugijos renginys *Pasodink savo medį* ruošiantis kaimų aplinkos apžiūrai.

2002 gegužė

Jaunimo šventė *Mokykis ir tobulėk*. Dalyvauja: Kumečių, Vankiškių, Krokialaukio, Luksnėnų kaimų jaunimas, Santaikos parapijos klebonas R. Baltrušaitis. UAB EVELITOS seminaras.

2002 rugsėjo 30d. – spalio 6d.

Suaugusiųjų švietimo savaitė (trečioji Alytaus rajone)

Savaitės renginiai:

1 diena. Savaitės atidarymas.

Diskusijų stalas. Dalyvauja Alytaus rajono savivaldybės, visuomenės atstovai.

2 diena. Lektorių grupių (švietimo, kultūros, socialinių, sveikatos apsaugos, savivaldybės darbuotojų, teisininkų, Darbo biržos atstovų ir kt.) išvykos į seniūnijas, kaimus, mokyklas. Susitikimai su politikais, visuomene. Įvairios informacijos sklaida. Renginiai kaimo bibliotekose.

3 diena. Mokymosi diena kompiuterių klasėse: Alytaus rajono švieti-

mo centre, Miroslavo, Daugų, Butrimonių, Simno vidurinėse, Verebiejų, Alovės, Mergalaukio, Kumečių pagrindinėse mokyklose, Alytaus rajono viešojoje bibliotekoje.

4 diena. Seminaras – išvyka *Kaimo bendruomenės veiklos plėtra. Patirtis. Tradicijos Mardasavo kaime (Varėnos rajonas)*. Seminarą veda B. Maziukienė, B. Šibailienė. (Dalyvauja 50 Alytaus raj., 10 Prienų raj. atstovų).

5 diena. Kaimo bendruomenių renginiai, vakaronės, susitikimai pagal pasirinktą temą.

6 diena. Suaugusiųjų švietimo savaitės uždarymas, kaimų, seniūnijų bendruomenių lyderių pasitarimas *Kaip mums sekasi bendradarbiauti ir mokytis*.

III ETAPAS

2002 III – IV ketvirtis

Kaimų, seniūnijų bendruomenių lyderių konsultacijos dėl bendruomenės – NVO statuso, dokumentų ruošimo, tolimesnės bendruomenių veiklos.

Medžiagos apie NVO ir bendruomenių veiklos plėtrą rinkimas, sisteminimas ir informacinio leidinio ruošimas. Rajono kaimų bendruomenių, NVO duomenų banko sudarymas.

Konferencija *Mokomės bendradarbiauti*. Projekto vykdymo patirties apibendrinimas. Projekto tęstinumo ir plėtros galimybės.

Informacinio centro rajono kaimo bendruomenėms, draugijoms, NVO atidarymas.

Informacijos apie projektą ir jo rezultatus sklaidos būdai

Projektas bus pristatomas:

- LSŠA seminare ir konferencijoje;
- Alytaus rajono savivaldybės administracijai, Švietimo, kultūros ir sporto skyriui, Alytaus rajono savivaldybės tarybai, Alytaus rajono švietimo, kultūros, bibliotekų darbuotojams;
- Seniūnijose, kaimuose;
- Alytaus apskrities žiniasklaidoje, („Alytaus naujienose“, „Dainavos žodyje“), Alytaus regioninėje ir visuomeninėje V.Krušnos televizijoje.

Laukiami rezultatai

Sumanytas projektas, planuojamas 2002 metais, yra pilietinės visuomenės ugdymo Alytaus rajone tęsinys. Ši veikla išsiskiria tuo, jog planuojama įtraukti į veiklą nevyriausybinės organizacijos, kaimų bendruomenės ir viliamasi, kad toks suaugusiųjų mokymas padės dalyviams geriau suprasti Lietuvos ekonominę, politinę situaciją, šalies kaitą siekiant Europos Sąjungos narystės.

Seminarai, diskusijos, susitikimai, šventės, konsultacijos padės žmonėms, NVO ir kaimų bendruomenių lyderiams susiorientuoti informacijos gausoje, panaudoti savo galias ateities kūrimui, aktyvesnei veiklai kaimuose ir miesteliuose.

Įgytos žinios, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai padės NVO geriau susikalbėti su savivaldybės darbuotojais, politikais. Paskatins ieškoti išteklių kaimo bendruomenių veiklai organizuoti ir jai plėsti.

Tikimės, kad vykdant projektą Alytaus rajone rasis bent kelios kaimų bendruomenių tarybos, kurios įteisins savo institucijas kaip NVO.

Įsteigtu Informacijos centru, jo paslaugomis, duomenų banku, įranga (kompiuteriu, spausdintuvu, dauginimo aparatu) naudosis kaimų, seniūnijų bendruomenių tarybos, NVO. Atskiri žmonės kurs projektus, programas, bendradarbiaus tarpusavyje ir su valdžios atstovais, toliau mokysis.

Rezultatų įvertinimo būdai ir kriterijai

Kiekvieno projekto etapo pradžioje ir pabaigoje bus įvertinta situacija rajone, projekto vykdymo pasiekimai, problemos.

Vertinimo kriterijai:

- seniūnų, kaimo bendruomenių lyderių, atskirų žmonių, dalyvaujančių projekte, skaičius, jo augimas;
- kaimo bendruomenių juridinis įteisinimas, registruojant jas kaip visuomenines organizacijas;
- informacinių leidinių paruošimas laiku;
- informacinės medžiagos sklaida rajone ir seniūnijose, kaimuose;
- kaimų, seniūnijų komandų dalyvavimas kuriant bendruomenės veiklos ir plėtros projektus, jų realumas ir pagrįstumas, projektų skaičius;

- seniūnijų, kaimų bendruomenių surinktos rajono Informacijos centro duomenų bankui informacijos aktualumas, informatyvumas ir pateikimas laiku;
- projekto *Mokomės bendradarbiauti* tęstinumas kaimų bendruomenėse.

Galimybės tęsti projektą

Pilietinės, informacinės visuomenės, žmonių aktyvumo ugdymas, naujų visuomeninių veiklių organizacijų susikūrimas Alytaus rajone yra mūsų siekiamybė.

Pradėję inicijuoti savivaldos steigimą kaimuose, tikimės šio veiksmo plėtros. Esame realistai, manome, kad tokių bendruomenės tarybų pradžioje bus trys – penkios.

Paskleidus patirtį, pareklamavus žmonių, aktyviai kuriančių savo gerovę, veiklą, organizavus mokymą, suteikus žinių ir įgūdžių, galėtų daugiau rasti iniciatyvių žmonių kaime, savivaldos institucijų kaimo bendruomenėse.

Individai ir bendruomenės įsitikintų suaugusiųjų mokymosi nauja, ir sulauktų pirmų rezultatų. Tai, tikimės, paskatintų mokytis visą gyvenimą.

Žmogus su negalia, nepriklausomai nuo jos pobūdžio, nori ir turi teisę būti laimingas. PROJEKTO RENGĖJOS

Bendradarbiavimas kuriant abilitacijos centrą Druskininkuose

LILIJA SEREIKIENĖ, *Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“, Druskininkų padalinys*

JELENA ŠIMONIENĖ

Druskininkų cukrinio diabeto klubas „Atgaja“

RŪTA JAKUBAUSKAITĖ

Druskininkų savivaldybė, Investicijų ir turto valdymo skyrius

Projekto idėja atsirado išnagrinėjus dabartinę Druskininkų socialinę situaciją.

Druskininkų savivaldybė pastaraisiais metais dėl didelio nedarbo lygio (apie 30 %) yra priversta ieškoti galimybių kompleksiskai spręsti problemas, t.y. derinti naujų darbo vietų kūrimą ir socialinių problemų sprendimo galimybes.

Šiuo metu Druskininkuose gyvena 10 šeimų, auginančių gilios protinės ir fizinės negalios vaikus ir jaunuolius. Druskininkuose nėra įstaigos, kuri teiktų jiems kompleksinę pagalbą – abilitaciją [*abilitacija* – koordinuotas, kompleksinis medicininių, socialinių, pedagoginių ir profesinių priemonių naudojimas, siekiant maksimaliai išnaudoti ir palaikyti esamus fizinius pajėgumus ir gebėjimus].

Visas kompleksines paslaugas Druskininkuose galėtų teikti Abilitacijos centras. Šis centras organizuotų neįgalųjų pavėžėjimo ir priežiūros

paslaugas, taip pat padėtų maksimaliai išsaugoti ir palaikyti esamus neįgalųjų fizinius pajėgumus ir gebėjimus.

Abilitacijos centro kūrimą skatina būtinybė spręsti sunkią negalią turinčių žmonių problemas, neįgalųjų vaikų ir jaunuolių tėvų noras pagerinti savo ir neįgalųjų vaikų gyvenimą. Taip pat didelę įtaką turi Savivaldybės suinteresuotumas šia problema bei naujų darbo vietų sukūrimo galimybė.

Kadangi neįgalios vaikus auginanti šeima ne tik patiria materialinius nuostolius, bet ir jaučia moralinę skriaudą, nes negali deramai įsijungti į bendruomenės gyvenimą, tėvai raštu kreipėsi į Socialinių paslaugų centrą bei bendriją *Viltis*. Diskusijų metų paaikškėjo, kad gilios protinės ir fizinės negalios asmenys negauna jokių paslaugų (išskyrus socialinę pašalpą), nelanko jokios įstaigos. Tokia situacija susidarė, nes nėra įstaigos, teikiančios paslaugas sunkią negalią turintiems žmonėms.

Kad būtų galima palengvinti šių žmonių ir jų artimųjų padėti buvo sukurtas Abilitacijos centro steigimo projektas. Abilitacijos centro tikslas – teikti socialines paslaugas gilio proto ir fizinės negalios žmonėms ir siekti didesnės jų integracijos į visuomenę.

Šį tikslą galima pasiekti:

- įkūrus Abilitacijos centrą Druskininkų savivaldybėje;
- sudarius naujas gyvenimo sąlygas sunkią proto ir fizinę negalią turintiems asmenims;
- teikiant kompleksines socialines paslaugas neįgaliesiems (pavėžėjimą, maitinimą, higienos);
- ugdant socialinius įgūdžius;
- nepertraukiant neįgalųjų medicininio ugdymo;
- padedant šeimai spręsti sunkias socialines problemas;
- keičiant visuomenės požiūrį į neįgaliuosius.

Projektas yra skiriamas gilią proto ir fizinę negalią turintiems asmenims bei neįgalųjų tėvams ir globėjams.

Vykdyti projektą yra pasirenge Druskininkų socialinių paslaugų centras ir sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ Druskininkų padalinys. Numatoma, kad projekte taip pat dalyvaus Druskininkų savivaldybė, VšĮ Druskininkų ligoninė bei Lietuvos ir užsienio paramos fondai.

Projektas bus vykdomas trimis etapais

I ETAPAS. 2002 m. sausis–kovas,

Įstatų ir kitų dokumentų rengimas, tvirtinimas.

II ETAPAS. 2002 m. balandis–gegužė,

Personalo atranka, centro registracija.

III ETAPAS. 2002 m. birželis–spalis,

Patalpų pritaikymas, remontas.

IV ETAPAS. 2002 m. spalio–lapkritis,

Įrangos, baldų įsigijimas, baigiamieji darbai.

V ETAPAS. 2003 m. sausis,

Abilitacijos centro veiklos pradžia.

Įvykdžius projektą tikimasi, kad:

- Druskininkų savivaldybėje bus įkurta nauja įstaiga neįgaliesiems;
- sunkią proto ir fizinę negalią turintys žmonės, gyvendami su savo šeima, savo bendruomenėje, gaus socialines paslaugas, atitinkančias jų poreikius;
- pagerės neįgaliųjų ir jų šeimų gyvenimo kokybė;
- bus įkurtos naujos darbo vietos.

Išvados

Bendras tėvų, Savivaldybės ir nevyriausybinės organizacijos bendradarbiavimo rezultatas – Abilitacijos centras yra:

1. Reikalingas (poreikis).
2. Realus (atsirado reali galimybė vykdyti Socialinių paslaugų įstatymą Druskininkų mieste).
3. Tęstinis (bus tęsiamas tol, kol bus jo poreikis).
4. Ekonomiškas (naudojami ir plėtojami esami bendruomenės ištekliai).
5. Pastovus (įkuriamos naujos darbo vietos).
6. Humaniškas (bendruomenė turi galimybę pasirūpinti silpniausia visuomenės dalimi).
7. Steigiamas pačiu laiku (Lietuvai rengiantis stoti į ES ypač aktualus opių socialinių problemų sprendimas).

Pabandykime gyvenimą suprasti kaip pareigą: kaip žmogaus pareigą žmogui, kaip žmogaus pareigą visuomenei, kaip visuomenės pareigą žmogui, kaip saulės pareigą žemei, kaip tėvų pareigą vaikams, kaip dūbrančio pareigą darbu, kaip mūsų pareigą tiesai ir ištikimybei, kaip pareigą gėriui ir grožiui ... JUSTINAS MARCINKEVIČIUS

Suteik žinių ir savimi pasirūpinsiu pats

Kaišiadorių savivaldybės ir nevyriausybinė organizacijų bendradarbiavimas ugdamas neįgaliuosius

Niekas iš mūsų neabejoja, kad nėra pasaulyje žmogaus, kuris mokėtų daryti viską, tačiau kiekvienas iš mūsų ką nors moka. Ir kartais reikia labai nedaug (žinių, pritarimo ir noro), kad mokėjimas daryti *ką nors* taptų bendru komandos darbu.

2001 metais LSŠA seminare, skirtame savivaldybių ir NVO bendradarbiavimo strategijų kūrimui, mokėmės bendrauti ir bendradarbiauti, klausyti ir įsiklausyti, išgirsti ir suprasti.

Kaišiadorių komandai seminare atstovavo 2 savivaldybės darbuotojos ir 3 nevyriausybinė organizacijų atstovės:

LILIJA ŽUKAUSKIENĖ, *Kaišiadorių rajono savivaldybės administracijos Švietimo ir kultūros skyriaus vedėja*

IRINA PIKČILINGIENĖ, *Kaišiadorių rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus vedėja*

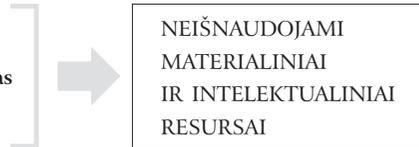
LAIMA PRAŠKEVIČIENĖ, *Rumšiškių muziejaus Dvaro akademijos atstovė*

IRENA KARPAVIČIENĖ, *Lietuvos Caritas Rumšiškių skyriaus pirmininkė, Rumšiškių parapijos senelių globos namų direktorė*

GIEDRĖ ŠAPOKAITĖ, *savanoriškos veiklos organizacijos „Pegasas“ atstovė*

Dvi iš mūsų dirba švietimo sistemoje, trys atstovauja socialinei sferai. Ieškodami sąlyčio taškų ir vadovaudamiesi principu „švietimas – socialinių problemų prevencija“, išsiaiškinkime, ką turime bendro. Ką nors pasiekia tik tas, kuris žino ne tik tai, koks jis yra dabar, bet ir tai, koks norėtų būti, o tam reikia aiškiai suvokti savo problemas. Išanalizavusios esamą padėtį įvardinome pagrindines mūsų rajono savivaldybės ir NVO bendradarbiavimo problemas:

- Informacijos stoka
- Nepasitikėjimas ir nesusikalbėjimas
- Nekoordinuojami darbai

Kokių gi neišnaudotų resursų mes turime?

Savivaldybė iš ugdymo įstaigų gauna informaciją apie vykdomus projektus, palaiko ryšius su negalios ištiktais žmonėmis bei turi duomenų apie neįgalųjų poreikį mokytis.

Savanoriškos veiklos organizacija trejus metus dirba su neįgaliaisiais aktyvios reabilitacijos stovyklose.

VšĮ Rumšiškių muziejaus dvaro akademija turi neįgalųjų poreikiams pritaikytas patalpas ir kai kurias mokymo priemones.

Lietuvos Caritas vykdo pagalbos neįgaliesiems programa žmogui reikia žmogaus...

Dabartinėje Vyriausybės programoje pabrėžiama, kad vienas iš svarbiausių socialinės politikos tikslų – *sudaryti sąlygas kiekvienam asmeniui savo jėgomis tvarkyti gyvenimą, laisvai ir atsakingai kurti savo ateitį bei kartu solidarai pagelbėti tiems, kurie dėl nuo jų nepriklausančių aplinkybių negali pasirūpinti savimi patys.*

Tad norėdami realizuoti savo turimus resursus ir padėti kitiems, nusprendėme, kad esame pasirengę vykdyti bendrą projektą, skirtą neįgalųjų žmonių ugdymui: *Suteik žinių ir savimi pasirūpinsiu pats.*

Projekto tikslas – paruošti konsultantų komandą darbui su negalia turinčiais žmonėmis. Konsultantų uždavinys – padėti neįgaliesiems geriau pažinti save, įvertinti savo gebėjimus ir pasirūpinti savimi. Manome, kad konsultantų komandoje turi būti:

- neįgalieji, turintys sėkmingos adaptacijos patirtį;
- savivaldybės darbuotojas;
- socialinis darbuotojas;
- medicinos darbuotojas;
- psichologas;
- savanoriai.

Projektas bus vykdomas 2 etapais:

- konsultantų paruošimas;
- darbas su neįgaliais.

Pirmajame etape, ruošiant konsultantus, mūsų socialiniais partneriais galėtų būti Jaunimo karjeros centras, VDU ir Utenos kolegija, kurie yra parengę projektą *Karjeros ugdymo įgūdžių programa jaunimui su negalia.*

Asmens poreikiai priklauso ne tik nuo jo individualumo, bet ir nuo to, kokiai socialinei grupei jis priklauso. Žmonėms su negalia yra neprieinami reikiami ištekliai ir jie neturi galimybių tenkinti kai kuriuos savo poreikius. Gavę reikiamų žinių konsultantai siektų: 1) padėti neįgaliesiems žmonėms gavus reikiamą informaciją sugebėti spręsti savo problemas; 2) tarpininkauti, kad neįgaliesiems būtų prieinami reikiami ištekliai.

Atlikome jėgų lauko analizę:

<p>Esama situacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neišspręstas neįgalųjų užimtumas • Tie patys interesai, bet nėra bendradarbiavimo • Neišnaudojami turimi resursai 	<p>Pageidaujama situacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paruošti konsultantai padės spręsti neįgalųjų užimtumo problemas.
<p>Stumiančios jėgos</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vytauto Didžiojo universitetas, Jaunimo karjeros centras, Utenos kolegija • LSŠA ir mūsų komanda • NVO ir aktyvūs neįgalieji 	<p>Besipriešinančios jėgos</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šeimos narių nuostata (perdėta globa) • Dalies vartotojų pasyvumas • Savivaldybės finansų skyriaus pozicija ir dalies politikų abejingumas

Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės bendradarbiavimo skatinimas Kelmės rajone

Projekto iniciatyvinė grupė ir vykdytojai:

RIMVYDAS NORVAIŠAS, *Kelmės rajono savivaldybės mokytojų švietimo centro specialistas darbui su jaunimu*

VIRGINIJA JASULAITIENĖ, *Kelmės katalikiškojo jaunimo centro „Parama“ vadovė*

ALVYDAS GEŠTAUTAS, *Kelmės rajono savivaldybės tarybos narys, etikos teisėtumo ir pilietinių iniciatyvų komiteto pirmininkas*

ALGIRDAS KAZLAUSKAS, *Kelmės rajono savivaldybės NVO koordinatorius*

LAIMA DOCKEVIČIENĖ, *Kelmės rajono kaimo bendruomenių asociacijos pirmininkė*

VITA ADOMAITIENĖ, *Kelmės bibliotekininkų draugijos narė*

Trumpas projekto apibūdinimas

Bibliotekininkų draugijos apklausos duomenimis, Kelmės rajone yra 89 NVO, iš kurių aktyviai dirba 51. Šios organizacijos 1999–2001 metais pradėjo aktyviai bendradarbiauti atskirose veiklos srityse: socialinės, kultūrinės, rajono kaimo bendruomenių. 2001 metais, vykdant Kelmės savivaldybės ir Baltijos – Amerikos partnerystės programos projektą, NVO pradėjo vienytis. Tačiau Bibliotekininkų draugijos apklausa parodė, kad dauguma NVO nežino viena apie kitą ir vykdomą veiklą, o

su savivaldybe bendradarbiavimas labai epizodiškas. Nors savivaldybė yra priėmusi sprendimus dėl bendradarbiavimo su NVO, tačiau ne visada jais pasinaudoja tiek vietinė valdžia, tiek NVO, sprendamos vienas ar kitas opias rajono problemas. Nėra atskiro savivaldybės administracijos darbuotojo, kuris koordinuotų savivaldybės ir NVO veiklą, nes šiuo metu šis darbas patikėtas pareigūnams, savivaldybėje atliekantiems kitas pareigas. Įregistruojant NVO savivaldybės ekonomikos ir kiti skyriai nesuteikia informacijos apie pagrindinius reikalavimus tvarkant buhalterinę apskaitą, mokesčių inspekcijos reikalavimus. Dauguma NVO turi opių ir sunkiai išsprendžiamų problemų, todėl tik glaudus tarpusavio ryšys ir bendradarbiavimas su savivaldybe jas išspręs. Pagal šį projektą bus organizuota rajono NVO konferencija *Dialogo tiltas: NVO – savivaldybė* ir bus vedami kursai NVO lyderiams.

Projekto trukmė: 2002 metai

Projekto tikslai ir uždaviniai

Tikslai:

Skatinti Kelmės rajono savivaldybės ir NVO bendradarbiavimą.

Plėsti ryšius tarp rajono NVO kuriant bendrus projektus.

Plėsti tarptautinius ryšius kuriant projektus.

Uždaviniai:

Sudaryti NVO ir savivaldybės atstovų grupę konferencijai parengti.

Organizuoti rajoninę konferenciją *Dialogo tiltas: NVO – savivaldybė*.

Informuoti visuomenę apie NVO veiklą.

Vesti pradinis apmokymus (projektų vadyba, buhalterinė apskaita nevyriausybinėse organizacijose, kompiuterio pradžiamokslis).

Projekto adresatas: rajono nevyriausybinės organizacijos

Projekto įgyvendinimas

Pasiekti projekto tikslą numatoma įtraukiant NVO tarybą į bendrą veiklą. Tam numatyta organizuoti konferenciją *Dialogo tiltas: NVO – savivaldybė*.

Siekiant bendradarbiavimo su savivaldybe veiklą pagrįsti šiais principais:

- *partneriškumu*, kai dalyvaujant kiekvienai suinteresuotai pusei priimami abiem priimtini sprendimai;
- *pasitikėjimu*, t.y. reguliariu keitimusi objektyvia informacija, laiduojančia veiklos viešumą;
- *sąžiningumu*, t.y. laiku suteikta abipuse pagalba, besiremiančia aukšta kompetencija, kuri nuolat tobulinama;
- *geranoriškumu*, t.y. bendravimu be išankstinės nuostatos prieš ir atvirumu naujoms idėjoms, kurios yra argumentuotai pateikiamos ir konstruktyviai aptariamoms.

Laukiami rezultatai:

Bus organizuota konferencija.
 Bus sudaryta NVO koalicija, palaikanti glaudų ryšį su savivaldybe.
 Savivaldybė spręs opias rajono problemas bendradarbiaudama su NVO.
 NVO kurs bendrus projektus.
 Bus praveisti pradiniai mokymai NVO lyderiams.

Projekto įgyvendinimo planas ir etapai

2002 m. sausio 1 d.

Rajoninė konferencija *Dialogo tiltas: NVO – savivaldybė*

2002 m. kovas–birželis

Kursai: projektų vadyba, nevyriausybinių organizacijų buhalterinė apskaita, kompiuterio pradžiamokslis, užsienio kalbų mokymas

2002 m. rugsėjis–lapkritis

Kursai: projektų vadyba, nevyriausybinių organizacijų buhalterinė apskaita, kompiuterio pradžiamokslis, užsienio kalbų mokymas

2002 m. gruodis

Ataskaitos rengimas

Dialogo tiltas

Bendradarbiavimas skleidžiant informaciją apie Telšių rajono nevyriausybinės organizacijas

Telšių rajono komanda: Irena Levickienė, Telšių rajono savivaldybės mero patarėja kultūrai, Irena Daubarienė, Telšių rajono savivaldybės švietimo skyriaus vyresnioji specialistė (atstovaujanti savivaldybei), Rita Vargalytė, Telšių regioninio suaugusiųjų švietimo informacinio centro vadovė, Jurgita Raudytė, Ateitininkų organizacijos narė (atstovaujanti NVO) – projekto pagrindinę mintį ir idėjas atsivežė į 2001 m. lapkričio 19-23 d. Druskininkuose vykusį LSSA seminarą *Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavimas*. Seminarų vadovų Romos Vilimienės ir Aurimo Juozaičio patirtis, bendraminčių iš Alytaus, Kaišiadorių, Druskininkų, Kelmės rajonų komandų patarimai padėjo projekto idėjai reai pagrandą. Pavadinome projektą *Dialogo tiltu*. Tiltu tarp norinčių girdėti vienas kitą ir susikalbėti. Juk nuo seno žmonės, norėdami susitikti ir bendrauti, statė tiltus.

Pradėdamos rengti projektą, įvertinome dabartinę situaciją Telšiuose.

Situacijos privalumai:

160 NVO, veikiančių Telšių rajone (kai kurios registruotos prie įvairių ministerijų, apskrities).

Jaunimo ir NVO tarybos, koordinuojančios Telšių rajono NVO veiklą.
Biudžeto eilutė, skirta remti Telšių rajone veikiančių NVO veiklai, inicia-

tyvoms ir iš dalies prisidėti prie kitiems fondams teikiamų ir laimėtų projektų.

Informacinė lentyna. Telšių K.Praniaskaitės viešojoje bibliotekoje pradėta kaupti informacija bei literatūra NVO rūpimais klausimais. Šią idėją palaiko ir literatūra remia NIPC ir LSŠA.

Bendradarbiavimo poreikis. Savivaldybės požiūris į NVO palankus. NVO jaučia poreikį bendradarbiauti viena su kita, mokytis, įgyti naujų žinių; organizacijos, laimėjusios projektus, į savo veiklą įtraukia kolegas iš kitų NVO.

Situacijos trūkumai

NVO veiklumo stygius. Ne visos NVO aktyviai veikia visuomenės labui, dažniausiai sprendžia tik savo problemas.

Informacijos nepralaidumas. Ji dažnai užsiguli savivaldybėje, nes nėra atsakingo žmogaus, kuris ją nedelsiant tinkamai nukreiptų. Nėra pasidalijimo informacija tarp pačių NVO.

„Uždaro rato“ principas. Daugelis NVO veikia atskirai tarsi pogrindyje; Jaunimo ir NVO tarybos nesusikalba, neturi bendrų sąlyčio taškų; apie NVO veiklą per mažai informuojama savivaldybė, rajono Taryba, visuomenė.

Problemiškas biudžetas. Kaip visos sritys, taip ir NVO turi finansinių problemų.

Išanalizavus situaciją, pasirodė, jog pagrindinė problema – *informacinis nesusikalbėjimas*. Numatydami šios problemos sprendimo strategiją, išsikėlėme uždavinius:

Duomenų bazės kaupimas. Svarbu sukaupti ir susisteminti medžiagą apie NVO veiklą ir galimas teikti paslaugas, informaciją apie įvairius fondus, naujausią informaciją apie projektus, literatūrą apie NVO.

NVO veiklos pristatymas. Pristatyti NVO visuomenei, savivaldybės administracijai bei rajono Tarybai.

Partnerystės užtikrinimas (garantų paieška): inicijuoti bendradarbiavimo sutartis tarp savivaldybės ir NVO, Jaunimo ir NVO tarybų.

Įgyvendinę uždavinius, tikimės šių rezultatų:

Duomenų bazė. Sukaupta duomenų bazė garantuos kokybiškus ir efektyvius informacijos mainus tarp NVO, NVO bei savivaldybės.

Informacinis leidinys. Informatyvus NVO informacinis leidinys padės ir visuomenei, ir savivaldybei, užsakančioms paslaugas, taip pat ir pačioms NVO, ieškančioms veiklos ir projektų partnerių.

NVO veiklos pristatymas. NVO veiks per informacinį renginį ir akcijas bus pristatyta Telšių visuomenei, savivaldybės administracijai, rajono Tarybai, kolegoms iš NVO.

Bendradarbiavimo sutartys. Bus pasirašytos bendradarbiavimo sutartys tarp savivaldybės ir NVO, Jaunimo ir NVO tarybų; numatyti pačių NVO bendradarbiavimo principai .

Minėtus uždavinius įgyvendinti ir numatytų rezultatų pasiekti planuojame per 2002 metų I pusmetį. Be abejo, svarbu, kiek tai kainuos. Išvedėme projektui reikalingo biudžeto formulę:

$$(IDĖJOS + ENTUZIASTAI) \times REALIZMO + FINANSAI (4\ 320\text{Lt}) = \text{DIALOGO TILTAS}$$

Taigi, kurdamos projektą *Dialogo tiltas*, apžvelgėme esamos situacijos privalumus, trūkumus, išsiaiškinome pagrindinę problemą, kurią turėtume išspręsti, įgyvendindami projektą, išsikėlėme veiklos uždavinius bei numatomus rezultatus, paskaičiavome laiko trukmę ir išlaidas. Tikimės, kad susikalbėję tarpusavyje, galėsime daug stipresni tiesti ne tik vietinius dialogo tiltus tarp Telšių NVO, NVO ir savivaldybės, bet ir tolesnius informacinius tiltus tarp Telšių NVO bei Lietuvos ar net užsienio partnerių.

Ne tik seniau žmonės statė tiltus, ne mažiau jie svarbūs ir šiandien, kai vienas iš šalies prioritetų – žingsnis į Europos Sąjungą, o ant naujai Lietuvoje pasirodžiusių pinigų – eurų – irgi tiltai, galbūt simbolinė Europos šalių nenutrūkstamo bendradarbiavimo, kalbėjimo ir susikalbėjimo bei partnerystės būtinybės apraiška...

SAVIŠVIETA

Periodinis leidinys

2001 m. liepa–gruodis

Tiražas 700 egz.

Išleido Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos leidykla

„Savišvieta“, Ukmergės g. 25, 2600 Vilnius

Sumaketavo ir paruošė spaudai „Inter Nos“,

Žygimantų g. 10, 2001 Vilnius

Spausdino „Sapnų sala“